

Հաղորդում

2019թ. ընթացքում հանցագործությունների քննության վերաբերյալ

2019թ. ընթացքում հանրապետությունում արձանագրվել է հանցագործության 26.850 դեպք (2018թ.՝ 24.678), որոնցից 14.961-ը (2018թ.՝ 13.067)՝ Երևան քաղաքում /2019թ. առաջին եռամսյակից սկսած հանցագործությունների վիճակագրական հաշվետվությունների ընդհանուր թվաքանակում որպես հանցագործության դեպք սկսել են հաշվառվել նաև մասնավոր հետապնդման ենթակա այն հանցագործությունները, որոնք ոչ մեծ և միջին ծանրության են և որոնց վերաբերյալ քրեական գործի հարուցումը դիմողի բողոքի բացակայության հիմքով մերժվել է: Նշվածով պայմանավորված, հանցավորության վերաբերյալ ներկայացված տվյալները կարող են տարբերվել նախորդ տարվա հաղորդման մեջ ներկայացված տվյալներից/:

Նախորդ տարվա համեմատությամբ հանցագործության դեպքերն աճել են 2172-ով կամ 8.8%-ով (2018թ.՝ 2266-ով կամ 11.2%-ով):

Հանցավորության շարժընթացի վերլուծությունը վկայում է, որ հանցագործությունների դեպքերի աճն ապահովվել է առավելապես միջին ծանրության (7463 դեպք կամ ընդհանուր հանցագործությունների 27.8%-ը) և ծանր (4490 դեպք կամ ընդհանուր հանցագործությունների 16.7%-ը) հանցագործությունների հաշվին, սակայն աճել են նաև ոչ մեծ ծանրության և առանձնապես ծանր հանցագործությունների դեպքերը:

Այսպես, ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունները 2019թ. աճել են 521-ով (14092-14613) կամ 3.7%-ով, միջին ծանրության հանցագործությունները՝ 739-ով (6724-7463) կամ 11.0%-ով, ծանր հանցագործությունները՝ 852-ով կամ 23.4%-ով (3638-4490), իսկ առանձնապես ծանր հանցագործության դեպքերն աճել են 60-ով կամ 26.8%-ով (224-284):

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հանցագործությունների թվի աճը հիմնականում պայմանավորվել է գողությունների, ճանապարհային երթևեկության կանոնները խախտելու դեպքերի աճով, ինչը մտահոգիչ է, ինչպես նաև առավել լատենտային համարվող՝ թմրամիջոցների հետ կապված հանցագործությունների և կեղծ փողեր, արժեթղթեր պատրաստելու, պահելու և իրացնելու դեպքերի հայտնաբերման աճով, ինչը անշուշտ, դրական դինամիկայի վկայություն է:

Հանցագործության դեպքերի աճը կարելի է պայմանավորել նաև այն հանգամանքով, որ շարունակական բարելավման են ենթարկվել քրեական հետապնդման մարմինների՝ հանցագործությունների բացահայտման, հայտնաբերման գործառույթների իրականացման մասնագիտական, տեխնիկական հնարավորությունները, կատարելագործվել են պրոֆիլակտիկ միջոցները և, ամենակարևորը, հատկապես լատենտային հանցագործությունների դեպքում զգալիորեն աճել է քաղաքացիների նախաձեռնողականությունը, իրավապահ մարմինների հետ համագործակցության մակարդակը: Օրինակ՝ եթե 2018թ. ՀՀ

նստիկանության ստորաբաժանումներ ստացվել է 203.539 առերևույթ հանցագործության մասին հաղորդում, ապա 2019 թ. դրանց թիվն աճել է 42.882-ով՝ կազմելով՝ 246.421: Ի դեպ, 10.4%-ով աճել են այն դեպքերը, երբ քաղաքացիները դիմել են ոստիկանություն նախկինում չհայտնած դեպքերի վերաբերյալ:

Միաժամանակ պետք է փաստել, որ չնայած հանցագործությունների թվի որոշակի աճին՝ տարվա ընթացքում իրականացված ծավալուն օպերատիվ-կանխարգելիչ միջոցառումների արդյունքում էականորեն՝ տարվա ընթացքում՝ եռամսյակների կտրվածքով շուրջ չորս անգամ կրճատվել է աճի տեմպը (2019թ. հունվար՝ 35.3%, դեկտեմբեր՝ 8.8%):

Ինչպես վերը նշվեց, 2019թ. հանրապետությունում արձանագրվել է հանցագործության 26.850 դեպք, այսինքն՝ 100.000 բնակչին բաժին է հասնում 906 դեպք: Պետք է նշել, որ այս ցուցանիշով մեր երկիրն էական դրական պատկեր է ապահովել (համեմատության համար նշենք, որ այդ ցուցանիշը Հստոնիայում 2045 է, Ռուսաստանի Դաշնությունում՝ 1379, Ղազախստանի Հանրապետությունում՝ 1305, Ուկրաինայում՝ 997, Բելառուսի Հանրապետությունում՝ 938):

2020թ. փետրվարի 17-ին worldpopulationreview.com կայքում հրապարակված տվյալների համաձայն՝ հանցավորության մակարդակի 2020 թվականի ցուցիչով (ցուցիչը հաշվարկվում է 0-ից 100 ինդեքսով՝ հանցավորության ցածր մակարդակից դեպի բարձր մակարդակ կարգով) Հայաստանը զբաղեցնում է 7-րդ տեղը՝ 20.78 ինդեքսով՝ առաջ անցնելով ԱՊՀ և եվրոպական բոլոր երկրներից: Համեմատության համար նշենք, որ Սինգապուրը զբաղեցնում է 20-րդ տեղը՝ 27.7 ինդեքսով, Նորվեգիան՝ 35-րդ տեղը՝ 33.51 ինդեքսով, Գերմանիան՝ 36-րդ տեղը՝ 34.6 ինդեքսով, Կանադան՝ 47-րդ տեղը՝ 39.48 ինդեքսով, Բելգիան՝ 58-րդ տեղը՝ 42.5 ինդեքսով, Մեծ Բրիտանիան՝ 63-րդ տեղը՝ 43.64 ինդեքսով, Ֆրանսիան՝ 72-րդ տեղը՝ 46.45 ինդեքսով, Ամերիկայի Միացյալ Նահանգները՝ 73-րդ տեղը՝ 46.73 ինդեքսով, Շվեդիան՝ 75-րդ տեղը՝ 47.21 ինդեքսով:

2019թ. ընթացքում հանրապետությունում նախապատրաստվել է 58.290 նյութ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 54.245-ի դիմաց: Փաստորեն՝ նախապատրաստված նյութերի թիվը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է 4045-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում նախապատրաստված 58.290 ավարտված նյութից 35.647-ով կամ 61.1%-ով կայացվել է որոշում՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին, որոնցից 28.043-ը կամ 78.7%-ը՝ արդարացման, 7604-ը կամ 21.3%-ը՝ ոչ արդարացման հիմքով:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. նախապատրաստված 54.245 ավարտված նյութից 33.929-ով կամ 62.5%-ով կայացվել է որոշում՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին, որոնցից 26.499-ը կամ 78.1%-ը՝ արդարացման, 7430-ը կամ 21.9%-ը՝ ոչ արդարացման հիմքով:

¹ Տե՛ս հետևյալ պե՛տքը՝ <https://worldpopulationreview.com/countries/crime-rate-by-country/>

2019թ. ընթացքում նախապատրաստված 58.290 նյութից 20.927-ով կամ 36.0%-ով հարուցվել է քրեական գործ, որոնցից 335-ը կամ 1.6%-ը՝ նյութերով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման վերացման արդյունքում: Նշված 335 քրեական գործից 19-ը հարուցվել է ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից, մյուսները՝ հսկող դատախազների կամ նրանց անմիջական վերադասների կողմից:

2018թ. համեմատ, 2019թ. նախապատրաստված նյութերով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշումների քանակը աճել է 2405-ով (18.522-20.927) կամ 13.0%-ով: 30-ով կամ 8.2%-ով նվազել են քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումները վերացնելու դեպքերը (365-335), 1718-ով կամ 5.1%-ով (33.929-35.647)՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումների թիվը:

2019թ. ընթացքում հանրապետության նախաքննության մարմինների կողմից քննվել է 35.168 քրեական գործ (2017թ.՝ 27.684): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը աճել է 7484-ով կամ 27.0%-ով:

2019թ. ՀՀ նախաքննության մարմինների քննիչների տարեկան ծանրաբեռնվածությունը կազմել է 63.3 քրեական գործ, նախորդ տարվա 51.5 քրեական գործի դիմաց, իսկ դատավարական ղեկավարում իրականացնող դատախազների տարեկան զբաղվածությունը կազմել է 130.7 քրեական գործ, նախորդ տարվա 102.9 քրեական գործի դիմաց:

2019թ. քննված 35.168 քրեական գործից 5294-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2018թ.՝ 2984), որը 2310-ով կամ 77.4%-ով ավել է, քան 2018 թվականին, իսկ 29.874-ը վարույթ է ընդունվել 2019թ. ընթացքում (2018թ.՝ 24.700), որը 5174-ով կամ 21.0%-ով ավելի է, քան 2018 թվականին:

2019թ. վարույթ ընդունված 29.874 քրեական գործից 20.685-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակաշրջանում (2018թ.՝ 18.438). այդ թվում՝ 6153-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2018թ.՝ 6680), 13.508-ը՝ հետաքննության մարմինների (2018թ.՝ 10.496), իսկ 1024-ը՝ դատախազների կողմից (2018թ.՝ 1262):

2019թ. ավարտվել է 13.453 քրեական գործի վարույթ (2018թ.՝ 10.121), այդ թվում՝ 3291-ը՝ 4321 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 2787 քրեական գործ 3773 անձի վերաբերյալ)², 58-ը՝ բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 74), 10104-ը կարճվել է (2018թ.՝ 7260), որոնցից 3952-ը՝ արդարացնող (2018թ.՝ 3183), 6152-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2018թ.՝ 4077) :

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 11163 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2018թ.՝ 8237), որոնցից 9172-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2018թ.՝ 6523), 1926-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու

²Մեղադրական եզրակացությամբ դատարան ուղարկված գործերի և անձանց վերաբերյալ վիճակագրական տվյալները վերաբերում են առանց կրկնակիի դատարան ուղարկված վիճակագրական տվյալներին, որոնք արտացոլում են «Քննչական աշխատանքի մասին» (Ձև 1 Մ) հաշվետվության (այսուհետ՝ **հաշվետվություն**) 1-ին բաժնի 1-ին աղյուսակի 1-ին և 2-րդ սյունակների 52-րդ տողում նշված վիճակագրական տվյալները: Մատնանշված տողում արտացոլված թվերն են հաշվարկվել հաշվետու ժամանակաշրջանում վարույթ ընդունված թվերին, որոնք էլ համապատասխանեցվել են վարույթում քննված քրեական գործերի բաշխման բանաձևին (հաշվետվության 1-ին բաժնի 2-րդ աղյուսակի 2-րդ տող, 1-ին և 2-րդ տողերի գումարի բաշխում):

(2018թ՝ 1644), իսկ 65-ը՝ այլ հիմքերով (2018թ.՝ 70):

2019թ. 1999 քրեական գործ ուղարկվել է ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ (2018թ.՝ 1145), 3408 քրեական գործ միացվել է (2018թ.՝ 2615), քրեական գործ հարուցելու մասին 9 որոշում վերացվել է դատախազի կողմից (2018թ.՝ 15):

2019թ. վերջին անավարտ է մնացել 5136 քրեական գործ (2018թ.՝ 5551), ինչը 415-ով կամ 7.4%-ով պակաս է, քան 2018 թվականին:

2019թ. ընթացքում դատախազների կողմից ստուգվել է վարույթը կարճելու մասին 14.957 որոշման օրինականություն: 2019 թվականին վերացվել է՝

1. քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին 328 որոշում կամ ստուգված որոշումների 2.2%-ը, որոնցից 25-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

2. քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին 52 որոշում՝ 77 անձի նկատմամբ, որոնցից 2-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

3. քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին 31 որոշում՝ 29 կասկածյալի կամ մեղադրյալի նկատմամբ, որոնցից 5-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018 թվականին ստուգվել է վարույթը կարճելու մասին 10323 որոշման օրինականությունը: 2018 թվականին վերացվել է՝

1. քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին 254 որոշում կամ ստուգված որոշումների 2,5%-ը, որոնցից 22-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

2. քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին 41 որոշում, 56 անձանց նկատմամբ, որոնցից 1-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

3. քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին 21 որոշում, 19 կասկածյալի կամ մեղադրյալի նկատմամբ, որոնցից 1-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից:

Հաշվետու ժամանակահատվածում քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշումների դեմ բերվել է 438 բողոք (2018թ.՝ 235), որոնցից բավարարվել է 44-ը (2018թ.՝ 18) կամ 10.0%-ը (2018թ.՝ 7.6%):

Նույն ժամանակահատվածում քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումների դեմ բերվել է 27 բողոք (2018թ.՝ 63): Նշված բողոքներից բավարարվել է 5-ը (2018թ.՝ 5):

Քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումների դեմ նույն ժամանակահատվածում բերվել է 14 բողոք (2018թ.՝ 32), որոնցից 1-ը բավարարվել է (2018թ.՝ 6):

Փաստենք, որ քրեական գործով վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու, ինչպես նաև քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումների դեմ բերված բողոքների թիվը 2019թ. ավել է 149-ով կամ 45.1%-ով՝ կազմելով 479 բողոք՝ նախորդ տարվա 330-ի դիմաց: Բերված բողոքներից բավարարվել է 50-ը կամ 10.4%-ը (2018թ.՝ 29 կամ 9.0 %):

Փաստորեն, 2019թ. ստուգվել է վարույթը կարճելու մասին 4634 որոշում ավելի, քան 2018թ., իսկ վարույթը կարճելու մասին որոշումը վերացնելու վերաբերյալ կայացված որոշումների թիվը նվազել է 74-ով:

2019թ. ստուգվել է վարույթը կասեցնելու մասին 18.767 որոշման օրինականություն, ինչը 5044-ով կամ 36.7%-ով ավելի է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից (2018թ.՝ 13.723):

Հաշվետու ժամանակահատվածում վարույթը կասեցնելու մասին որոշումների դեմ բերվել է 132 բողոք, որոնցից 23-ը բավարարվել է: Նախորդ տարի բերվել է նման 46 բողոք, որոնք մերժվել են: Նախորդ տարվա համեմատ բողոքների թիվը աճել է 81-ով կամ 158.8%-ով:

2019 թվականին վարույթը կասեցնելու մասին ստուգված 18.767 որոշումից 386-ը կամ 2.0%-ը վերացվել է (2018թ.՝ 13.723-ից վերացվել է 260-ը կամ 2.0%-ը):

2019թ. ընթացքում դատախազների կողմից քրեական գործերով տրվել է 2182 ցուցում, նախորդ տարվա 2243 ցուցումի դիմաց, այսինքն ցուցումների թիվը նվազել է 61-ով կամ 2.7%-ով:

2019թ. ընթացքում հետաքննություն կամ նախաքննություն իրականացնող անձանց կողմից թույլ տրված իրավախախտումների փաստերով ծառայողական քննություն անցկացնելու վերաբերյալ դատախազների կողմից ներկայացվել է 399 միջնորդություն, որոնց քննարկման արդյունքում 91 անձ ենթարկվել է կարգապահական տույժի:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ընթացքում հետաքննություն կամ նախաքննություն իրականացնող անձանց կողմից թույլ տրված իրավախախտումների փաստերով ծառայողական քննություն անցկացնելու վերաբերյալ դատախազների կողմից ներկայացվել է 320 միջնորդություն, որոնց քննարկման արդյունքում կարգապահական տույժի է ենթարկվել 136 անձ, իսկ 1-ը՝ ենթարկվել է քրեական պատասխանատվության:

2019թ. ընթացքում ձերբակալվել է 935 անձ, նախորդ տարվա 1019-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը նվազել է 84-ով կամ 8.2%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 325 անձ՝ 2018թ. 346-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալումից ազատված անձանց թիվը նվազել է 21-ով կամ 6.0%-ով:

2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 1092 միջնորդություն (այս ցուցանիշը չի պարունակում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով մեղադրյալների վերաբերյալ տվյալները), որոնցից բավարարվել է 968-ը կամ 88.6%-ը, մերժվել՝ 124-ը կամ 11.3%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 180-ի կամ 16.4%-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 870 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 804-ը կամ 92.4%-ը, մերժվել՝ 66-ը կամ 7.6%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 211-ի կամ 26.2%-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2018 թ. համեմատ, 2019 թվականին կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը աճել է 222-ով կամ 25.5%-ով:

2019թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերն նվազել է 31-ով կամ 14.6%-ով:

Ներկայացված տվյալները վկայում են այն մասին, որ 2019 թվականին, նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանի հետ համեմատած, առկա է կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու միջնորդությունների թվի աճ: Այդուհանդերձ, նշված աճը պայմանավորված է բացառապես որոշ օբյեկտիվ հանգամանքներով, մասնավորապես հանցագործության շարժընթացում առկա փոփոխություններով և դրանով պայմանավորված՝ քրեական գործերով քննության պատշաճ ընթացքն ապահովելու նկատառումներից ելնելով: Կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու վերաբերյալ դատարան ներկայացված միջնորդությունների թվի աճը պայմանավորող հանգամանքների շարքում առաջին հերթին հարկ է առանձնացնել քրեական գործերով վարույթների ընթացքում որպես մեղադրյալ ներգրավված անձանց թվի աճը, ինչն էլ անխուսափելիորեն հանգեցրել է կիրառված դատավարական հարկադրանքի տվյալ միջոցի թվի աճին: Այսպես, 2019թ. որպես մեղադրյալ է ներգրավել 6014 անձ, նախորդ տարվա 5065 մեղադրյալի դիմաց: Այսինքն մեղադրյալների թիվն ավելացել է 949-ով կամ 18.7%-ով: Բացի այդ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու միջնորդությունների թվի աճը պայմանավորված է նաև հանցագործությունների ընդհանուր թվաքանակի մեջ ծանր և առանձնապես ծանր հանցագործությունների տեսակարար կշռի ավելացմամբ, ինչն օբյեկտիվորեն հանգեցրել է նախնական քննության շահերից ելնելով, նման հանցագործություններ կատարած անձանց պատշաճ վարքագիծը, օրենքով սահմանված հիմքերի առկայության պայմաններում քրեական գործերով մինչդատական վարույթի ընթացքում հնարավոր կլինե՞ր ապահովել բացառապես կալանավորում խափանման միջոցի կիրառմամբ:

Միևնույն ժամանակ, հարկ է արձանագրել, որ ուսումնասիրությամբ փաստվել է, որ քրեական գործով վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից ներկայացվող միջնորդությունները դարձել են ավելի փաստարկված և հիմնականում բավարարել են ՀՀ վճռաբեկ դատարանի, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի նախադեպային վերաբերելի որոշումների, ՀՀ դատախազության կոլեգիայի որոշումների պահանջներին: Այսպես, որպես կանոն, կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ միջնորդություններում մեղադրյալին մեղսագրվող արարքի հստակ ձևակերպումից զատ ներկայացվում են այն փաստական տվյալները (մինչ այդ պահը ձեռք բերված ապացույցներ, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության տվյալներ), որոնք առերևույթ հաստատում են մեղադրյալի առնչությունը (կապը) իրեն մեղսագրված հանցագործությանը: Ընդ որում, վերագրվող հանցագործությանը մեղադրյալի առնչությունը հիմնավորող փաստական տվյալները ոչ միայն կցվում են կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ միջնորդությանը և ներկայացվում դատարան, այլև հնարավորինս մանրամասն վերլուծության են ենթարկվում նաև միջնորդության մեջ՝ ցույց տալու համար հիմնավոր կասկածի առկայությունը հիմնավորելիս դրանց ապացուցողական արժեքը: Բացի այդ, որպես կանոն, բացառվում են այն իրավիճակները, երբ անձի նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելու կամ կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու միջնորդությունը, հիմնավոր կասկածի առկայությունը ներկայացնելուց բացի, փաստարկվում է բացառապես մեղսագրվող արարքի

ծանրությամբ, սպասվող պատժի խստությամբ կամ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածում նախատեսված՝ խափանման միջոցի կիրառման հիմքերի օրենսդրական ձևակերպումների մեխանիկական մեջբերմամբ: Ավելին, մեղադրյալի նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ դատարան ներկայացվող միջնորդության մեջ հանգամանալից վերլուծության են ենթարկվում ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ հոդվածում նախատեսված հիմքերը հիմնավորող հանգամանքները՝ հստակ հղում կատարելով դրանց հիմքում ընկած փաստական տվյալներին և մատնանշելով, թե կոնկրետ որ փաստական տվյալը կալանավորման կիրառման՝ ՀՀ օրենսդրությամբ նախատեսված որ հիմքն է հաստատում: Նշվածից զատ, կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին միջնորդության մեջ ներառվում է գործի քննությունն ապահովելու ուղղությամբ քննության մարմնի դրսևորած պատշաճ ջանասիրությունը հիմնավորելու համար անհրաժեշտ տեղեկատվություն՝ ցույց տալով արդեն իսկ կատարված դատավարական գործողությունների ծավալը, ինչպես նաև ներկայացվում են կատարվելիք գործողությունների մասին տվյալներ այն ծավալով, որը մարտավարական նկատառումների հաշվառմամբ չի խոչընդոտի քննության նորմալ ընթացքը: Ընդ որում, միջնորդությունների մեջ սովորաբար առկա են նաև հիմնավորումներ առ այն, թե նշված դատավարական գործողություններն ինչու ավելի վաղ կամ մինչ այդ պահը չէին կարող կատարվել, ինչպես նաև տեղեկություններ պաշտպանության կողմի ներկայացրած միջնորդությունների բավարարման արդյունքում կատարված դատավարական գործողությունների վերաբերյալ:

Ամփոփելով պետք է փաստել, որ գործնականում վերջին 2-3 տարում ձեռնարկված քայլերը արմատավորում են այն սկզբունքը, որ կալանավորման՝ որպես խափանման միջոցի կիրառումը մեղադրյալի նկատմամբ պատժի, քրեական պատասխանատվության ենթարկելու միջոց չէ և հետապնդում է բացառապես վարույթի ընթացքում քրեական հետապնդման ենթարկվող անձի պատշաճ վարքագիծն ապահովելու, քննության բնականոն ընթացքը երաշխավորելու նպատակ:

Նշվածի ապացույցն էլ այն է, որ 2019թ. ազատագրկման դատապարտված 957 անձանցից 609-ը կամ 63.6%-ը չեն գտնվել նախնական կալանքի տակ:

Այլընտրանքային խափանման միջոց գրավի կիրառման որոշումների նվազման միտումը բխում է անազատության հետ չկապված խափանման միջոցների կիրառման պրակտիկայի ընդլայնմանը նպաստելու՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության որդեգրած քրեական քաղաքականությունից: 2018թ. հուլիսի 12-ին կայացած ՀՀ դատախազության կոլեգիայի նիստում ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից հանձնարարվել է խափանման միջոց ընտրելու հարցի քննարկման յուրաքանչյուր դեպքում պարտադիր դիտարկել անազատության հետ չկապված խափանման միջոցների կիրառման հնարավորության հարցը:

Այդուհանդերձ՝ կատարված ուսումնասիրությունները վկայում են, որ 2019թ. ընթացքում դատարանների կողմից մեղադրյալի նկատմամբ գրավի կիրառումը, մանավանդ քննության նախնական փուլերում, շատ դեպքերում թույլատրելի է համարվել

անհիմն և ոչ բավարար պատճառաբանություններով՝ չընդունելով մեղադրող կողմի ներկայացրած առարկությունները: Մասնավորապես՝ արձանագրվել է դեպք, երբ դատարանը ՀՀ քրեական օրենսգրքի 311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով նախատեսված հանցավոր արարք կատարելու մեջ մեղադրվող անձի նկատմամբ գրավի կիրառության թույլատրելիությունը հիմնավորել է նրանով, որ նախկինում զբաղեցրած պաշտոնների համար պահանջվող իրավագիտակցության մակարդակը բավարար հիմք է տալիս ենթադրելու, որ մեղադրյալը, ունենալով անհրաժեշտ իրավագիտակցություն, ողջամտորեն պատկերացնում է վարույթի ընթացքում ոչ պատշաճ վարքագիծ դրսևորելու դեպքում իր համար հնարավոր բացասական հետևանքների առաջացման հավանականությունը: Գտնում ենք, որ նման դեպքերում գրավի կիրառումն իրավաչափ լինել չի կարող և դատախազությունն իր ողջ գործիքակազմով միջոցներ է ձեռնարկում նման դեպքերը բացառելու ուղղությամբ:

Բացի այդ, շարունակում են արձանագրվել դեպքեր, երբ գրավի կիրառումը թույլատրելի է համարվել նաև այն դեպքերում, երբ մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց է ընտրվել քրեական դատավարության մասնակիցների վրա ապօրինի ազդեցություն գործադրելու կամ մեղադրյալի կողմից նոր հանցանք կատարելու բարձր հավանականության առկայությամբ: Նման դեպքում գրավի կիրառումն իրավաչափ լինել չի կարող, քանի որ գրավը, որպես կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց, չի կարող երաշխավորել դրանց հնարավոր կատարման բացառումը:

Նման մոտեցման հետևանքներն արդեն իսկ զգալի են: Մասնավորապես, 2019թ. արձանագրվել է 9 դեպք /2018թ.՝ 1/, երբ գրավի կիրառումը թույլատրելի ճանաչելու դատական ակտի հիման վրա մնալով ազատության մեջ՝ անձը դրսևորել է ոչ պատշաճ վարքագիծ, այն է դիմել է փախուստի կամ կատարել է նոր հանցանք:

2019 թվականի ընթացքում հետախուզվել է 15.350 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 2354-ը կամ 15.3 %-ը:

2018 թվականի համեմատությամբ 2019 թվականին հետախուզվողների թիվը պակասել է 574-ով կամ 3.6 %-ով: Հետախուզվողների հայտնաբերման քանակական ցուցանիշը նվազել է 56-ով, իսկ տոկոսայինը՝ 2.3 %-ով:

Ընդհանուր հանցատեսակների մեջ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով հետախուզվողների գերակշիռ թիվը հաշվի առնելով՝ նույն տվյալները ներկայացվում են առանց նշված հոդվածով հետախուզվողների տվյալների: Այսպես.

2018 թվականին հետախուզվել է 3733 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1159-ը կամ 31.04 %-ը:

2019 թվականին հետախուզվել է 3639 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1109-ը կամ 30,47 %-ը:

Փաստորեն՝ 2018 թվականի համեմատությամբ 2019 թվականին հետախուզվողների թիվը պակասել է 94-ով կամ 2.51 %-ով:

2018 թվականին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով հետախուզվել է 12191 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1251-ը կամ 10.26 %-ը:

2019 թվականին նշված հոդվածով հետախուզվել է 11711 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1245-ը կամ 10.6 %-ը:

Փաստորեն՝ 2018 թվականի համեմատությամբ 2019 թվականին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով հետախուզվողների թիվը պակասել է 480-ով կամ 3.9%-ով, հայտնաբերման քանակական ցուցանիշը պակասել է 6-ով, իսկ տոկոսային ցուցանիշը բարելավվել է 4.5%-ով:

Տարի	Հետախուզվել են			Հայտնաբերվել են			
	ՀՀ քր. օր. 327-րդ հոդ.	ՀՀ քր. օր. այլ հոդվ.	Ընդ. տարվա ընթացքում	ՀՀ քր. օր. 327-րդ հոդ.	ՀՀ քր. օր. այլ հոդվ.	Ընդ.	Հայտն. %-ը
2018	12191	3733	15924	1251	1159	2410	15.1
2019	11711	3639	15350	1245	1109	2354	15.3

Հետախուզական աշխատանքների մասին խոսելիս հարկ է նշել, որ արձանագրվել են դեպքեր, երբ քննությունից թաքնվող անձի նկատմամբ հետախուզում հայտարարելու և տվյալ անձին հայտնաբերելու միջև ընկած ժամկետը շատ կարճ է եղել, ինչը ողջամիտ կասկածներ է առաջացրել հետախուզական աշխատանքների արհեստական արդյունքներ ապահովելու վերաբերյալ: Նման իրավիճակները բացառելու նպատակով ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից դատախազներին հանձնարարվել է նման դեպքերում պարտադիր քննության առարկա դարձնել մինչև հետախուզում հայտարարելը տվյալին անձին բերման ենթարկելու որոշումը չկատարելու, քննությունից թաքնվող անձի գտնվելու վայրը իրավասու պաշտոնատար անձանց նախապես՝ մինչև հետախուզում հայտարարելը հայտնի լինելու հանգամանքների շուրջ և այդպիսիք հայտնաբերելու դեպքում կիրառել դատախազական ներգործության միջոցներ:

2019թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 57.8%-ը (2018թ.՝ 55.4%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 17.4%-ը (2018թ.՝ 20.5%)՝ մինչև 4 ամիս, 9.8%-ը (2018թ.՝ 12.0%)՝ մինչև 6 ամիս, 11.5%-ը (2018թ.՝ 10.0%)՝ մինչև 1 տարի, 3.5%-ը (2018թ.՝ 2.1%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

Նշվածից հետևում է, որ 2019թ. ընթացքում քննված քրեական գործերի 12.1% -ի նախաքննությունը տևել է 6 ամսից ավելի: Ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ քրեական գործերի նախաքննության ժամկետների ձգձգումները հիմնականում պայմանավորված են օբյեկտիվ պատճառներով, մասնավորապես քննիչների գերժանոաբերոնվածությամբ: Այդուհանդերձ, 6 ամսից ավելի տևող քրեական գործերով իրականացվող քննության ընթացքի նկատմամբ դատախազական հսկողության վիճակը բարելավվելու, անձանց՝ ողջամիտ ժամկետում իրենց գործի քննության իրավունքը ապահովելու, քրեական գործերով իրականացվող քննության լրիվությունը, բազմակողմանիությունը և օբյեկտիվությունն երաշխավորելու նկատառումներից ելնելով ՀՀ գլխավոր դատախազի

կողմից հանձնարարվել է ՀՀ գլխավոր դատախազությունում քննարկել 6 ամսից ավել քննվող քրեական գործերը, պարզել նախաքննության ժամկետների ձգձգման պատճառները, քրեական գործերի ընթացքը լուծելու նպատակով տալ կոնկրետ հանձնարարություններ կատարման հստակ ժամկետներով:

Այստեղ հարկ է նշել, որ նախնական քննության ժամկետների ձգձգումների պատճառների մեջ, ի թիվս այլնի, շարունակում է արդիական մնալ քրեական վարույթի ընթացքում նշանակվող փորձաքննությունների կատարման տևական ժամանակահատվածը, ինչն իր հերթին հանգեցնում է նաև նախնական քննության ժամկետների էական ձգձգումների: ՀՀ գլխավոր դատախազությունում ուսումնասիրվել են քրեական վարույթների շրջանակներում փորձաքննությունների նշանակման և անցկացման ընթացքում առաջացող համակարգային խնդիրները, որի արդյունքները քննարկվել են ՀՀ գլխավոր դատախազությունում 2019 թվականի մայիսի 22-ին ՀՀ բոլոր նախաքննական մարմինների, փորձագիտական հիմնարկների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ կայացած խորհրդակցության ժամանակ, որի ընթացքում արձանագրվել է, որ փորձաքննությունների ձգձգումները, որոնք ազդում են նաև նախաքննության ժամկետների, դրանով պայմանավորված նաև քրեական վարույթի մասնակիցների իրավունքների պատշաճ ապահովման վրա, պայմանավորված են հիմնականում մի քանի գործոնով: Դրանցից են փորձագիտական հիմնարկների գերծանրաբեռնվածությունը, ինչի վրա նաև ազդում է քրեական վարույթների թվի աճը, փորձագիտական կենտրոնների՝ ժամանակակից գիտական, տեխնիկական և մեթոդական համալրվածության զգալի պակասը, փորձագիտական կենտրոններում մասնագետների սակավությունը, որի հիմնական պատճառներից մեկն էլ, իր հերթին ցածր վարձատրությունն է, սոցիալական թույլ երաշխիքները, և որը դժվարացնում է փորձաքննությունների կատարումը: Նման բացասական գործոններից են նաև վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից փորձագետներին ոչ նպատակային և անորոշ հարցերի առաջադրումը, դրան հակառակ՝ եզրակացությամբ առաջադրված ոչ բոլոր հարցերին փորձագետի կողմից տրվող լիարժեք ու գիտականորեն հիմնավորված պատասխանները, ինչն առաջացնում է լրացուցիչ, կրկնակի փորձաքննություններ նշանակելու խնդիր: Էական ազդեցություն ունի նաև փորձաքննության կատարման ժամկետների՝ նորմատիվ իրավական ակտով կարգավորված չլինելու հանգամանքը: Խնդիրներ է առաջացնում նաև դատական-փորձագիտական գործունեությունը կարգավորող առանձին համապարփակ օրենքի բացակայությունը, ինչի հետևանքով ոլորտը կարգավորող միասնական ու համակողմանի իրավական ակտ չկա՝ դրանից բխող բազմաթիվ խնդրահարույց տեղային, տարբերվող մոտեցումների առկայությամբ:

Խորհրդակցության արդյունքներով ՀՀ դատախազության ստորաբաժանումներին տրվել են մի շարք հանձնարարականներ: Մասնավորապես հանձնարվել է.

1) բացառել հետազոտման համար ոչ բավարար կամ ոչ պիտանի նմուշներով, ոչ լիարժեք ելակետային տվյալներով, անորոշ հարցադրումներով փորձաքննությունների նշանակումը, ինչպես նաև ինքնանպատակ փորձաքննություններ նշանակելու դեպքերը, փորձագետների կողմից փորձաքննությունների կատարման ժամկետները անհարկի

ձգձգելու, ակնհայտ չհիմնավորված եզրակացություններ տալու դեպքերի վերաբերյալ անհապաղ զեկուցագրեր ներկայացնել ՀՀ գլխավոր դատախազին կամ նրա՝ ոլորտը համակարգող տեղակալին:

2) Բացառել փորձաքննություն նշանակելու մասին որոշումների ձևական բնույթը և ապահովել, որ փորձագետին առաջադրվեն թիրախային, ապացուցման առարկան կազմող հանգամանքները պարզելուն ուղղված և փորձագետի իրավասության մեջ մտնող հարցեր, այդ թվում՝ նախքան փորձաքննություն նշանակելը համապատասխան ոլորտի մասնագետների հետ տրվելիք հարցերի շրջանակի, բովանդակության և ձևակերպումների վերաբերյալ խորհրդակցելով:

3) Բացառել քրեական գործերով այնպիսի փորձաքննությունների նշանակումը, որոնց միջոցով հաստատվելիք հանգամանքները էական նշանակություն չունեն գործի համար կամ անհերքելի այլ ապացույցներով արդեն իսկ հաստատված են:

4) Բացառել առանց տեսանյութը նախապես զննելու դրանցով տեսաձայնային փորձաքննություններ նշանակելու դեպքերը: Անհրաժեշտ է նախապես ճշտել տեսանյութում առկա անձի կամ անձանց ճանաչողների հնարավոր շրջանակը, նրանց մասնակցությամբ իրականացնել տեսանյութի զննություն՝ դրանում պատկերված անձանց անհատականացնելու նպատակով, որից հետո միայն անհրաժեշտության և այդ անձանց փորձաքննությամբ անհատականացնելու իրական հնարավորության դեպքում նշանակել դատատեսաձայնային փորձաքննություն:

5) Բացառել ինքնասպանության դեպքերով հետմահու դատահոգեբանական, դատահոգեբուժական կամ համալիր դատահոգեբանական-դատահոգեբուժական փորձաքննություններ պարտադիր նշանակելու դեպքերը: Հետմահու դատահոգեբանական փորձաքննություն նշանակել միայն այն դեպքերում, երբ գործով ձեռք բերված փաստական տվյալները կվկայեն նման փորձաքննություն նշանակելու անհրաժեշտության մասին, այն է՝ առկա կլինեն փաստական տվյալներ՝ դեպքից առաջ անձի հոգեբանական վիճակի և դրա՝ առերևույթ դեպքի հետ առնչության վերաբերյալ:

6) Փորձագետների կողմից փորձաքննության կատարման անհրաժեշտությամբ չպայմանավորված միջնորդություններ ներկայացվելու դեպքերում ծառայողական քննություն իրականացնելու միջնորդություն ներկայացնել համապատասխան փորձագիտական հիմնարկի ղեկավարին:

7) Բոլոր այն դեպքերում, երբ փորձագետն առաջադրված ոչ բոլոր հարցերին է պատասխանում՝ այդպիսով անհրաժեշտություն առաջացնելով նշանակելու լրացուցիչ փորձաքննություն և արդյունքում ձգձգելով քննությունը, ծառայողական քննություն իրականացնելու միջնորդություն ներկայացնել համապատասխան փորձագիտական հիմնարկի ղեկավարին:

Միաժամանակ փորձագիտական հիմնարկների ղեկավարներին առաջրկվել է.

1) Իրականացնել խնդիրների գույքագրում և ներկայացնել տվյալ հիմնարկին անհրաժեշտ ժամանակակից տեխնիկայի, նոր հաստիքների, ինչպես նաև ակնկալվող ողջամիտ վարձատրության վերաբերյալ ամփոփ տեղեկանք:

2) Փորձագետների կողմից քննիչին միջնորդություններ ներկայացնելու դեպքում կամ փորձաքննության ավարտից հետո այդ մասին անհապաղ, բայց ոչ ուշ քան 24 ժամվա ընթացքում ուղեկցական գրությամբ հայտնել նախաքննական մարմնի համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարին, իսկ գրության պատճենը ուղարկել դատախազության համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարին:

3) Բոլոր այն դեպքերում, երբ փորձագետը գտնում է, որ փորձաքննության անհրաժեշտությունը հիմնավորված չէ, դրանք նշանակվել են հետազոտման համար ոչ բավարար կամ ոչ պիտանի նմուշներով, ոչ լիարժեք ելակետային տվյալներով, անորոշ հարցադրումներով, այդ մասին հայտնել ՀՀ գլխավոր դատախազություն:

4) Ապահովել, որ բոլոր այն դեպքերում, երբ փորձաքննության ընթացքում առաջանում է համալիր փորձաքննություն նշանակելու անհրաժեշտություն, այդ մասին հնարավոր սեղմ ժամկետում տեղյակ պահվի այդպիսի փորձաքննություն նշանակելու իրավասություն ունեցող պաշտոնատար անձին:

5) Ապահովել, որ համապատասխան փորձագիտական հիմնարկում իրենց տեխնիկական և կադրային հնարավորություններին համահունչ կատարվող փորձաքննությունների տեսակները, փորձաքննության ընթացքում պարզաբանվող հարցերի ձևանմուշները հնարավորինս սեղմ ժամկետում տեղադրվեն տվյալ հիմնարկների պաշտոնական կայք էջերում:

Փորձագիտական հիմնարկների ղեկավարների կողմից 1-ին կետում նշված հանգամանքների վերաբերյալ ներկայացված տեղեկատվությունն ամփոփվել է և ներկայացվել ՀՀ Կառավարություն:

Դատական-փորձագիտական ոլորտին առնչվող խնդիրները և հնարավոր լուծումներն իրենց արտացոլումն են գտել նաև ՀՀ կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 10-ի 1441-Լ որոշմամբ հաստատված Հայաստանի Հանրապետությունում դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարության մեջ, որով որպես առաջնահերթություններ են սահմանվել անհրաժեշտ փորձագիտական ներուժով օժտված միասնական փորձագիտական հաստատության ստեղծումը, ինչպես նաև դատական փորձագիտական գործունեության ոլորտը կարգավորող առանձին օրենքի ընդունումը:

ՀՀ գլխավոր դատախազությունում իրականացված ուսումնասիրության արդյունքներով պարզվել է նաև, որ մեկ փորձաքննության կատարման նորմատիվային ժամաձախսերը խիստ տարբերվում են գործնականում մեկ փորձաքննության կատարման համար անհրաժեշտ ժամաձախսերից, որից ելնելով ներկայիս գործող եղանակով յուրաքանչյուր տեսակի փորձաքննության համար սահմանված արժեքը ևս չի համապատասխանում փորձաքննության կատարման համար իրականացվող անհրաժեշտ ծախսերին: Այս անհամապատասխանությունն առկա է առնվազն վերջին հինգ տարիներին: Խնդիրը յուրաքանչյուր տարի արձանագրվել է բյուջետային հայտերում, բայց լուծումն անընդհատ հետաձգվել է ֆինանսական միջոցների սղության կամ բացակայության պատճառաբանությամբ: Փորձաքննությունների կատարման արժեքների ցածր լինելու պատճառով յուրաքանչյուր տարի պետական բյուջեյով ոլորտին հատկացվող

ծախսերը հաշվարկվում և ֆինանսավորվում են անհամաչափ ցածր: Խնդրի լուծման հետաձգումը բացասական է ազդում ինչպես որակյալ մասնագետներով ոլորտի համալրումն ապահովելու, այնպես էլ տեխնիկական միջոցների սպասարկման և համալրման ապահովման վրա՝ որպես արդյունք ուղղակիորեն ազդելով փորձաքննությունների որակի և կատարման ժամկետների վրա:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության կողմից մշակվել և ՀՀ արդարադատության նախարարություն են ուղարկվել «Դատական փորձաքննությունների տեսակները, ենթատեսակները, յուրաքանչյուր մեկ առանձին օբյեկտի փորձաքննության միջին նորմատիվային ժամաձախսը, փորձաքննության մեկ առանձին օբյեկտի գնահատման չափանիշները և դրա փորձաքննության արժեքը հաստատելու մասին» և «Հայաստանի Հանրապետության կառավարության 2006 թվականի փետրվարի 2-ի N 79-ն որոշումն ուժը կորցրած ճանաչելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշումների նախագծերը և կից փաստաթղթերը՝ սահմանված կարգով նախագծերին ընթացք տալու և դրանք ՀՀ կառավարության քննարկմանը ներկայացնելու նպատակով:

2019թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 1061 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 28.753.010.172 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 22.411.076.195), որից պետությանը՝ 5.121.345.746 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 12.598.174.706), իրավաբանական անձանց՝ 21.949.284.932 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 8.240.568.158), ֆիզիկական անձանց՝ 1.682.379.494 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 1.572.333.331):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 2.721.661.682 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2018թ.՝ 5.545.836.166), որից պետությանը՝ 1.461.863.845 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 4.794.787.662), իրավաբանական անձանց՝ 938.715.709 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 359.735.129), ֆիզիկական անձանց՝ 321.082.128 ՀՀ դրամի չափով (2018թ.՝ 391.313.375):

2019թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 2.728.669.389 ՀՀ դրամի գույքային վնաս, որից պետությանը՝ 2.439.751.904 ՀՀ դրամի, իրավաբանական անձանց՝ 83.273.830 ՀՀ դրամի, ֆիզիկական անձանց՝ 205.643.655 ՀՀ դրամի:

Նյութերի նախապատրաստման և նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 2.945.477.087 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս, որից պետությանը՝ 2.820.985.512 ՀՀ դրամի, իրավաբանական անձանց՝ 29.496.155 ՀՀ դրամի, ֆիզիկական անձանց՝ 94.995.420 ՀՀ դրամի չափով:

2019թ. ընթացքում քննված քրեական գործերով դատարան է ներկայացվել 4321 խուզարկության միջնորդություն (2018թ.՝ 4938), որոնցից 4146-ը՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 175-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 4321 միջնորդությունից բավարարվել է 4117-ը կամ 95.3%-ը (2018թ.՝ 4758-ը կամ 95.3%-ը), մերժվել է 204-ը կամ 4.7%-ը (2018թ.՝ 180-ը կամ 4.7%-ը), որոնցից 192-ը՝ բնակարանի խուզարկության, իսկ 12-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների ստացման:

«Վճարահավաքի դատախազությունում ամփոփվել են 2019թ. ընթացքում խոշտանգումների դեմ քրեաիրավական պայքարի արդյունքները»:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում «Վճարահավաքի դատախազության» ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչության դատախազների կողմից հսկողություն է իրականացվել խոշտանգումների վերաբերյալ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում նախապատրաստված 40 նյութերի նկատմամբ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 36 նյութերի դիմաց: Նախապատրաստված նյութերից 7-ով կայացվել են որոշումներ հանցակազմի կամ հանցագործության դեպքի բացակայության հիմքով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին (նախորդ տարվա 2 նյութի դիմաց), 33 նյութերով հարուցվել են քրեական գործեր (նախորդ տարվա 34 հարուցված քրեական գործերի դիմաց), 2 նյութի նախապատրաստումն ընթացքի մեջ է:

2019 թվականի ընթացքում քաղաքացիներին ոստիկանության և այլ մարմինների բաժիններում ապօրինի պահելու, նրանց փաստացի ազատությունից զրկելու, խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, ինչպես նաև պաշտոնատար անձանց կողմից մարդու իրավունքների այլ ենթադրյալ խախտումների վերաբերյալ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ, 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 341-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հանցագործությունների հատկանիշներով ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննվել է 146 քրեական գործ՝ նախորդ տարվա 134 քրեական գործերի դիմաց:

Ընդ որում, այս բնույթի հանցագործությունների վերաբերյալ քրեական գործերից 33-ը փոխանցվել է 2018 թվականից, 87-ը հարուցվել է ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննիչների կողմից, 2-ը հարուցվել է դատախազների կողմից, 5-ի վարույթը վերսկսվել է, 3-ը անջատվել է ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննված քրեական գործերից, 16-ը ստացվել է քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններից:

Քննված քրեական գործերից 5-ը՝ ըստ մեղադրանքի 8 անձի, մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան³ (2018թ. մեղադրական եզրակացությամբ դատարան է ուղարկվել 3 քրեական գործ 4 անձի վերաբերյալ), 83 քրեական գործի վարույթը կարճվել է (2018թ.՝ 63), 18-ի վարույթը կասեցվել է որպես մեղադրյալ ներգրավման ենթակա անձի հայտնի չլինելու հիմքով (2018թ.՝ 16), 16 քրեական գործ միացվել է այլ քրեական գործի, (2018թ.՝ 18), 7-ն ուղարկվել է նախաքննական այլ մարմին, այն բանից հետո, երբ պետական հատուկ ծառայություն իրականացնող անձի նկատմամբ կայացվել է քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշում (2018թ.՝ 4), 17 քրեական գործի նախաքննությունը շարունակվում է 2020թ.:

Ինչպես նախորդ տարի, հաշվետու տարում ևս նման բնույթի հանցագործությունների վերաբերյալ քննվող քրեական գործերով մեղադրական եզրակացությամբ դատարան ուղարկված գործերի նկատմամբ կարճվածների գերակշռող հարաբերակցության պատճառների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ կարճումների թվաքանակի աճին

³ Դատարան ուղարկված գործերից 3-ը 6 անձի վերաբերյալ եղել է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով, 2-ը 2 անձի վերաբերյալ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

էականորեն նպաստել են անձանց կողմից իրավունքի չարաշահման դեպքերը, երբ տարբեր հանցագործություններ կատարած անձինք իրենց մեղադրանքից պաշտպանվելու, նախաքննության ընթացքում տված խոստովանական ցուցմունքներն անթույլատրելի ճանաչելու, հաճախ նաև իրավապահ մարմնի այս կամ այն աշխատակցից վրեժ լուծելու նպատակով ՀՀ դատախազությանը, ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությանը, ՀՀ մարդու իրավունքների պաշտպանին, իշխանության տարբեր մարմիններին բազմաթիվ դիմում-բողոքներ են ներկայացնում իրենց նկատմամբ ֆիզիկական կամ հոգեբանական բռնություն կիրառելու մասին: Այդ մասին է վկայում նաև այն փաստը, որ հաշվետու ժամանակահատվածում խոշտանգման փաստով քննված քրեական գործերի նախաքննության արդյունքներով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 333-րդ հոդվածի տարբեր մասերի հատկանիշներով հարուցվել է 12 քրեական գործ (2018թ.՝ 26 քրեական գործ):

Քիչ չեն դեպքերը, երբ քրեական գործով դատավարության մասնակիցները իրենց խոշտանգելու վերաբերյալ իրականությանը չհամապատասխանող հայտարարություններ անում են տարբեր առյուծի դատարաններում:

Բացի այդ, ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս խոշտանգումների վերաբերյալ գործերով ապացուցման ենթակա հանգամանքների պարզման որոշ բարդություններ: Մասնավորապես՝ մի շարք դեպքերում հանցագործության մասին հաղորդում տված անձի հայտնած հանգամանքներն իրենց հաստատումը չեն ստանում այլ ապացույցներով, օրինակ, դիմողի մոտ բացակայում են մարմնական վնասվածքները, կամ դրանց առկայության պայմաններում հնարավոր չի լինում ապացույցների բավարար համակցությամբ հաստատված համարել, որ դրանք առաջացել են բռնության հետևանքով և ոչ թե այլ հանգամանքներում, օրինակ, բերման ենթարկելիս ոստիկանների օրինական պահանջներին չենթարկվելու պատճառով ֆիզիկական ուժի գործադրման արդյունքում կամ ենթադրյալ խոշտանգմանը նախորդած իրադարձությունների ժամանակ և այլ հանգամանքներում:

Խոշտանգումների դեպքերի ապացուցման կամ դրանց լիարժեք հերքման բարդությունը շատ դեպքերում պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ գործնականում հազվադեպ է տեսաձայնագրվում կասկածյալների և մեղադրյալների հարցաքննությունը, ինչպես նաև նրանց մասնակցությամբ կատարվող քննչական այլ գործողությունները, այդ թվում՝ առերեսումը, ճանաչման ներկայացնելը, քննումը, քննչական փորձարարությունը, հետազոտման համար նմուշներ ստանալը:

Նկատի ունենալով, որ խոշտանգումների մասին հաղորդումների հիմնական մասը վերաբերում է խոշտանգման կիրառմամբ խոստովանական ցուցմունքներ կորզելուն, ուստի կասկածյալների և մեղադրյալների (հատկապես, անազատության մեջ գտնվող) հարցաքննությունների տեսաձայնագրումը հնարավորություն կտա իրական պատկերացում կազմելու, թե խոստովանական ցուցմունք տվող անձը ցուցմունքը տվել է իր կամքով, թե՞ ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի ազդեցության տակ, ինչպես նաև պարզելու այդ պահին հարցաքննվող անձի դեմքի և մարմնի տեսանելի այլ մասերի վրա հնարավոր խոշտանգման հետքերի առկայության հանգամանքը: Կասկածյալների և մեղադրյալների հարցաքննությունների այդօրինակ ամրագրումը

հնարավորություն կտա նաև հստակ պարզելու այն հաղորդումների հավաստիությունը, որոնցով կասկածյալները և մեղադրյալները հայտնում են ոստիկանության աշխատակիցների կողմից իրենց խոշտանգելու մասին քննիչին հարցաքննության ժամանակ հայտնելու, սակայն վերջինիս կողմից այդ հանգամանքը չարձանագրելու վերաբերյալ:

Հատկանշական է, որ Խոշտանումների և այլ դատան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի և պատժի ձևերի դեմ ՄԱԿ-ի կոնվենցիայի պահանջների կատարման մասին Հայաստանի չորրորդ պարբերական զեկույցի վերաբերյալ եզրափակիչ դիտարկումներում ՄԱԿ-ի Խոշտանգումների դեմ կոմիտեն, վերահաստատելով իր նախորդ հանձնարարականը, նշել է, որ. «Մասնակից պետությունը պետք է նախաձեռնի օրենսդրական ու այլ անհրաժեշտ միջոցառումներ՝ ապահովելու համար քրեական գործերով բոլոր հարցաքննությունների պարտադիր տեսաձայնագրումը, և զինի ոստիկանական բաժանմունքներում ու անազատության մեջ պահելու համար նախատեսված այլ վայրերում հարցաքննության համար նախատեսված բոլոր սենյակները տեսաձայնագրման սարքերով:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ մինչև օրենսդրական մակարդակով հարցի լուծումը 2017 թվականի հունիսի 23-ին տեղի ունեցած ՀՀ դատախազության կոլեգիայի նիստի որոշման (այսուհետ՝ կոլեգիայի որոշում) համաձայն՝ ամփոփման արդյունքներով ՀՀ նախաքննական մարմինների ղեկավարներին ուղարկվել են հաղորդումներ՝ առաջարկելով համապատասխան միջոցներ ձեռնարկել (օրինակ՝ տալ հանձնարարականներ, հրամաններ ցուցումներ), որպեսզի քննչական պրակտիկայում կասկածյալների և մեղադրյալների (հատկապես, անազատության մեջ գտնվող) հարցաքննությունը, ինչպես նաև նրանց մասնակցությամբ կատարվող այլ քննչական գործողությունները, այդ թվում՝ առերեսումը, ճանաչման ներկայացնելը, անձնական խուզարկությունը, քննումը, քննչական փորձարարությունը, հետազոտման համար նմուշներ ստանալը, տեսագրվի բոլոր այն դեպքերում, երբ կասկածյալը կամ մեղադրյալը չունի պաշտպան, միևնույն ժամանակ, քննչական գործողության ընթացքում տեսագրում կիրառելու հնարավորության մասին պարզաբանում ստանալուց հետո նման ցանկություն է հայտնում՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ քննումը զուգորդվում է անձին մերկացնելու, իսկ հետազոտման համար նմուշներ ստանալը կապված է անձի մարմնի ինտիմ մասերից այդպիսիք ստանալու հետ:

Ընդ որում, այս տեսանկյունից իրավասու մարմինների կողմից որոշակի քայլեր արդեն իսկ ձեռնարկվել են: Մասնավորապես՝ «Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության զարգացման 2020-2023 թվականների ռազմավարությունը և դրանից բխող գործողությունների ծրագիրը հաստատելու մասին» ՀՀ կառավարության որոշման նախագծում որպես ռազմավարական ուղղություն նախատեսված է խոշտանգումների կանխարգելման նպատակով ոստիկանության շենքերի մուտքերն ու ելքերը, հարցաքննությունների և օպերատիվ հարցումների համար օգտագործվող սենյակները կկահավորել համապատասխանաբար տեսագրող ու տեսաձայնագրող համակարգերով: Ի դեպ, առաջարկվում է նախատեսել այնպիսի կառուցակարգեր, որը կսահմանի նաև

տեսագրությունների և տեսաձայնագրությունների պահպանման ժամկետները և երրորդ անձանց փոխանցելու դեպքերը:

Թեև ինչպես վերը նշվաց խոշտանգումների վերաբերյալ գործերով ապացուցման ենթակա հանգամանքների պարզումը ունի որոշակի բարդություն, այդուհանդերձ, հաշվետու տարում ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննիչների վարույթում գտնվող այդ բնույթի գործերով դատախազական պատշաճ հսկողության պայմաններում ապահովվել է գործերի քննության լրիվությունը, օբյեկտիվությունը և բազմակողմանիությունը:

Ուսումնասիրությունները վկայում են նաև ենթադրյալ խոշտանգման դեպքերի կապակցությամբ հաղորդումներին է. Կարապետյանի և Կ. Նիսիյանի վերաբերյալ թիվ ՎԲ-133/07 և ԵԿԴ/0118/11/13 գործերով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի որոշումներում արտահայված իրավական դիրքորոշումների հիմնավորմամբ գրությամբ պատասխանելու որոշ դրսևորումներ:

Վճռաբեկ դատարանի վերոհիշյալ որոշումներով արձանագրված դրույթները խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի այլ ձևերի վերաբերյալ ներկայացված հաղորդումների վրա պետք է տարածվեն վերապահումներով, քանի որ պետությունը կրում է պոզիտիվ պարտականություն՝ բազմակողմանի և օբյեկտիվ քննություն իրականացնելու ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի յուրաքանչյուր դեպքի առնչությամբ: Խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ հաղորդումները հնարավոր է՝ պարունակեն ընդհանրական բնույթի տեղեկություններ, սակայն նույնիսկ այդ դեպքում պետք է վարույթն իրականացնող մարմինները պարտավորություն ստանձնեն իրականացնելու համապատասխան քննչական և դատավարական այն բոլոր գործողությունները, որոնք տվյալ փուլում հնարավոր է՝ պարզելու համար քրեական գործ հարուցելու առիթն օրինակա՞ն է, և հիմքեր առկա՞ են, թե՞ ոչ: Միայն օրենսդրությամբ սահմանված քննչական և դատավարական գործողություններ կատարելու դեպքում հնարավոր կլինի հանգել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 181-րդ հոդվածով նախատեսված որոշումներից որևիցե մեկի կայացմանը:

Նշվածով պայմանավորված ՀՀ գլխավոր դատախազը հանձնարարել է բացառել ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ հաղորդումներին գրությամբ պատասխանելու կամ այլ կերպ անհետևանք թողնելու պրակտիկան. յուրաքանչյուր դեպքում անհրաժեշտ է բոլոր միջոցները գործադրել՝ պարզելու համար հաղորդումներում առկա բովանդակության հավաստիությունը և արժանահավատությունը:

ՀՀ դատախազությունում ուսումնասիրություն է կատարվել նաև ընտանեկան բռնության դեմ պայքարի ոլորտում:

Ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ 2019 թվականի ընթացքում ընտանիքում բռնության դեպքերի առթիվ հարուցվել է 458 քրեական գործ, որոնք, ըստ ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդվածների, ներկայացվում է ստորև բերված աղյուսակում՝

	ՀՀ քրեական օրենսգրքի հոդվածը	Տվյալ հոդվածով հարուցված քրեական գործերի քանակը
1	34-104	1
2	104	8
3	109	1
4	110	4
5	112	8
6	113	11
7	117	41
8	118	280
9	119	8
10	120	1
11	121	1
12	137	41
13	138	2
14	140	2
15	141	9
16	142	3
17	144	1
18	167	2
19	167.1	6
20	169.1	1
21	170	2
22	173	5
23	185	1
24	261	1
25	353.1	18
26	ընդամենը	458

2020թ. հունվարի դրությամբ նշված քրեական գործերից 108-ը մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել են դատարան, 6-ը դատարան են ուղարկվել բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ:

Նշված քրեական գործերից 269-ով վարույթը կարճվել և քրեական հետապնդումը դադարեցվել կամ քրեական հետապնդում չի իրականացվել, այդ թվում՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 35-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով՝ 3-ը, 2-րդ կետով՝ 94-ը, 4-րդ կետով՝ 62-ը, 5-րդ կետով՝ 104-ը, իսկ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 37-րդ հոդվածով սահմանված կարգով՝ 6-ը:

Նշված քրեական գործերից 14-ով վարույթը կասեցվել է, որից ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված հիմքով՝ 5-ը, 2-րդ կետով՝ 9-ը:

Հաշվի առնելով հարցի կարևորությունը ՀՀ գլխավոր դատախազությունում դատախազների համար մշակվել է ուղեցույց, որում մանրամասն կանոնակարգվել է ընտանեկան բռնության դեպքերով դատախազական լիազորությունների իրացման

շրջանակը: Ուղեցույցով ի թիվս այլնի սահմանվել է, որ դատախազները սեփական նախաձեռնությամբ պետք է ընդունեն ընտանիքում ենթադրաբար բռնության ենթարկված յուրաքանչյուր անձի և վերջինիս անօգնական վիճակում կամ բռնության կիրառած անձից կախվածության մեջ գտնվելու հանգամանքը պազրելու դեպքում ՀՀ քր. դատ. օր-ի 183-րդ հոդվածի 4-րդ մասով նախատեսված հիմքով հարուցեն քրեական գործ:

Հարկ է նշել, որ ընտանեկան բռնության դեպքերով իրականացվող մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատախազական հսկողությունը և դատավարական ղեկավարումը պատշաճ չիրականացնելու, այն է՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 4-րդ մասի կիրարկման ուղեցույցի պահանջները չպահպանելու համար, 1 դատախազ ենթարկվել է կարգապահական պատասխանատվության:

Բացի այդ, ուսումնասիրության արդյունքներով վեր են հանվել ընտանիքում բռնության դեպքերի ստուգման, այդ դեպքերով հարուցված քրեական գործերի մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելիս գործնական և տեսական մի շարք խնդիրներ: Մասնավորապես՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 183-րդ հոդվածի 4-րդ մասի դրույթի տառացի մեկնաբանությունից ակնհայտ է, որ վարույթը հանրային կարգով իրականացնելու դատախազի բացառիկ լիազորությունը կարող է իրացվել միայն քրեական գործի հարուցման փուլում, իսկ հարուցված քրեական գործով նույն հոդվածում սահմանված պայմաններն ի հայտ գալու դեպքում այդ հնարավորությունը իրացվել չի կարող: Օրենսդիրը չի սահմանում հարուցված մասնավոր մեղադրանքի վարույթը հանրային դարձնելու որևէ դատավարական ձև: Խնդիրն առաջ է գալիս այն դեպքում, երբ մասնավոր հետապնդման դեպքով տվյալներ առկա չեն անօգնական վիճակի կամ ենթադրյալ հանցանք կատարողից կախվածության մեջ լինելու փաստի ուժով իր իրավաչափ շահերը պաշտպանելու՝ հանցագործությունից տուժած անձի անկարողության մասին, վերջինս բողոք է ներկայացնում հանցանք կատարած անձին քրեական պտասխանատվության ենթարկելու վերաբերյալ, և քրեական գործը հարուցվում է սովորական մասնավոր հետապնդման կարգով: Հետագա վարույթի ընթացքում տուժողը հաշտվում է հանցանք կատարած անձի հետ, բայց միաժամանակ, ի հայտ են գալիս վարույթը հանրային կարգով շարունակելու հիմքեր: Մեր կարծիքով խնդրի վերջնական լուծումը կարող է ապահովվել համապատասխան օրենսդրական փոփոխությունների արդյունքում, իսկ մինչ այդ որպես իրավակիրառական լուծում, հիմք ընդունելով ընտանիքում բռնության դեպքերով վարույթի հիմքում դրված հայեցակարգը, այդպիսի դեպքերում քրեական հետապնդումը շարունակվում է դատախազի ցուցումի վրա:

Իրավասու բոլոր մարմինները պարտավոր են խիստ հետևողական մոտեցում դրսևորել նման բնույթի դեպքերի նկատմամբ, բացառելով ձևական, առանց պատշաճ խորությամբ խնդիրը վերլուծելու իրավական գնահատականների արժանացնելու մոտեցումները: Նշվածի կարևորությունը պայմանավորված է նաև նրանով, որ ընտանիքում անհաշտ, կոնֆլիկտային իրավիճակների ոչ պատշաճ արձագանքը հետագայում, կոնֆլիկտների զարգացման արդյունքում հանգեցնում է առավել ծանր հետևանքների:

Այսպես.

«Նոստիկանության Լոռու մարզային վարչության Վանաձոր քաղաքի Տարոնի բաժնում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 137-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցված թիվ 19164017 քրեական գործով Վ.Մխիթարյանին մեղադրանք է առաջադրվել այն բանի համար, որ «(...) նա կնոջից՝ Լուսինե Վիրաբյանից ամուսնալուծվելուց հետո՝ 2017 թվականին, վերջինիս ու մոր՝ Սուսաննա Մարգարյանի բնակարանի անձեռնմխելիությունը խախտելու, ինչպես նաև Լուսինե Վիրաբյանին ծեծի ենթարկելու համար դատապարտվելու պատճառով Լ.Վիրաբյանի հետ ունենալով թշնամական հարաբերություններ, 2017 թվականի նոյեմբերի 21-ին՝ ժամը 18:15-ի սահմաններում, գտնվելով Լոռու մարզի Արևաշող գյուղում, զանգահարել է Վանաձոր քաղաքի Տարոն-4 Կանակա 68/1 հասցեում բնակվող Լուսինե Վիրաբյանին և իրենց երեխային մշտապես տեսակցելն արգելելու և այդ հարցը դատական կարգով լուծելու առաջարկից զայրացած՝ սպառնացել է նույն օրը «խփել» սպանել Լուսինե Վիրաբյանին, իսկ հաջորդ օրը՝ Վանաձոր քաղաքի հրապարակում, կտրել մոր՝ Սուսաննա Մարգարյանի կոկորդը՝ սպանել նաև նրան, ապա 2017 թվականի նոյեմբերի 22-ին՝ ժամը 14:30-ի սահմաններում, երբ Վահիկ Մխիթարյանը ժամանել է Լուսինե Վիրաբյանի բնակության վայր և սկսել թակել դուռն ու պահանջել բացել այն՝ ստեղծելով սպառնալիքներն իրականացնելու իրական վտանգ, այդ սպառնալիքները՝ կապված վերոգրյալ հանգամանքների հետ, Լուսինե Վիրաբյանի մոտ ընկալվել են իրական՝ առաջացրել վախ, տագնապ, իր անվտանգության համար անհանգստության զգացում և նա ահազանգել է ոստիկանություն, որից հետո Վահիկ Մխիթարյանը դադարեցրել է իր գործողությունները (...)»:

2018 թվականի փետրվարի 5-ին քրեական գործը մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարան:

Առաջին աստիճանի դատարանի՝ 2018 թվականի փետրվարի 21-ի դատավճռով Վ.Մխիթարյանը մեղավոր է ճանաչվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 137-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցանքի կատարման մեջ, և նրա նկատմամբ պատիժ է նշանակվել ազատազրկում՝ 1 (մեկ) տարի ժամկետով: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 67-րդ հոդվածի 1-ին մասի կանոններով՝ նշանակված պատժին մասնակիորեն գումարվել է Վ.Մխիթարյանի նկատմամբ նույն դատարանի՝ 2017 թվականի հոկտեմբերի 10-ի դատավճռով՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 118-րդ հոդվածով նշանակված 160.000 ՀՀ դրամ տուգանքի չվճարված՝ 144.000 ՀՀ դրամից 100.000 ՀՀ դրամը, և վերջնական պատիժ է նշանակվել ազատազրկում՝ 1 (մեկ) տարի ժամկետով և տուգանք՝ 100.000 (հարյուր հազար) ՀՀ դրամի չափով:

Ամբաստանյալ Վ.Մխիթարյանի վերը նշված դատական ակտի դեմ բերված վերաքննիչ բողոքի քննության արդյունքում ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը 2018 թվականի մայիսի 23-ի որոշմամբ բողոքը բավարարել է, Առաջին աստիճանի դատարանի՝ 2018 թվականի փետրվարի 21-ի դատավճիռը բեկանել է և Վ.Մխիթարյանին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 137-րդ հոդվածի 1-ին մասով առաջադրված մեղադրանքում ճանաչել անմեղ՝ հանցակազմի բացակայության պատճառաբանությամբ:

Վերաքննիչ դատարանի վերոնշյալ որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի և տուժողի կողմից բերվել են բողոքներ, որոնք բավարարվել են մասնակիորեն և Վահիկ Մխիթարյանի վերաբերյալ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի՝ 2018 թվականի մայիսի 23-ի որոշումը բեկանվել և գործն ուղարկվել է նույն դատարան՝ նոր քննության:

Սակայն այս ընթացքում, Վահիկ Մխիթարյանը օգտվելով ազատության մեջ լինելու հանգամանքից, առերևույթ կատարել է նոր հանցագործություն, այն է, 2019 թվականի մարտի 20-ին, ժամը 17:00-ի սահմաններում, Վանաձոր քաղաքի Տարոն-4 Կանակա 68 շենքի շքամուտքի մոտ մոտեցել է զոքանչին՝ Սուսաննա Մարգարյանին, դիտավորությամբ ձեռքերով հարվածելով նրան՝ վայր գցել գետնին, այնուհետև քարշ տալով տարել շքամուտք, որտեղ Սուսաննա Մարգարյանի գլուխը հարվածել է պատերին, դանակը պահելով վերջինիս որովայնի ուղղությամբ՝ սպառնացել և պահանջել է բացել նույն շենքի 1-ին հասցեում գտնվող, նրան պատկանող բնակարանի դուռը, ապա Սուսաննա Մարգարյանի պայուսակից վերցնելով բնակարանի բանալին՝ բացել է հիշյալ բնակարանի դուռը, ուրիշի գույքին տիրանալու դիտավորությամբ, ապօրինի մուտք գործել բնակարան՝ իր հետ քարշ տալով Սուսաննա Մարգարյանին, որտեղ վերջինիս կյանքի համար վտանգավոր բռնություն գործադրելով՝ ոտքերով և ձեռքերով, ինչպես նաև որպես զենք օգտագործված դանակով դիտավորությամբ հարվածներ է հասցրել Սուսաննա Մարգարյանի մարմնի տարրեր մասերին՝ նրա առողջությանը պատճառել թեթև վնաս, դանակը պահել է նրա պարանոցին և պահանջել ոսկեղեն ու գումար, ապա քաշել-ձգելով՝ պոկել Սուսաննա Մարգարյանի պարանոցի ոսկյա շղթան՝ կախազարդով և ականջօղերն ու ավազակային հարձակմամբ նրանից հափշտակել զգափ չափերով՝ 104.800 դրամ ընդհանուր արժողությամբ հիշյալ ոսկյա զարդերը:

Բնապահպանական իրավախախտումների, այդ թվում՝ ապօրինի ծառահատումների դեպքերի կապակցությամբ հարուցված քրեական գործերի նախաքննության օրինականության, ինչպես նաև այդ բնույթի հանցագործությունների նախականիման, կանխման, խափանման և բացահայտման աշխատանքները շարունակել են մնալ ՀՀ դատախազության ուշադրության կենտրոնում:

Ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ հաշվետու ժամանակահատվածում աճել է ապօրինի անտառահատման դեպքերի առթիվ ոչ միայն հարուցված, այլ նաև դատարան ուղարկված քրեական գործերի թիվը, ինչն առաջին հերթին պայմանավորված է այդ բնույթի դեպքերի հայտնաբերման և բացահայտման հարցում իրավապահ մարմինների կատարած մեծ ծավալի և անզիջում աշխատանքով, քննությունների լիարժեքության և օրինականության ապահովման գործընացում դատախազության հետևողականության հանգամանքով:

Հանրապետությունում ամենամեծ անտառային ֆոնդ ունեցող 2 մարզերում էապես ակտիվացել է անհատհատումների դեմ տարվող պայքարը:

Այսպես, 2019թ. ընթացքում Տավուշի մարզում քննվել է ապօրինի ծառահատման դեպքերի առթիվ հարուցված 127 քրեական գործ՝ որը 2018թ. համեմատ ավելի է 18-ով կամ 16.5%-ով: Դատարան է ուղարկվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածի տարբեր մասերի հատկանիշներով քննված 26 քրեական գործ՝ 28 անձի վերաբերյալ կամ 2018թ.

համեմատ 53%-ավելի քրեական գործ՝ 27.3%-ով ավելի անձանց վերաբերյալ: Ընդ որում՝ Տավուշի մարզի դատախազության դատախազների կողմից 2019թ. ընթացքում նշված հոդվածի հատկանիշներով հետաքննության մարմնի կողմից նախապատրաստված նյութերից 6-ով վերացվել են քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումները և նույն հոդվածի տարբեր մասերով հարուցել են քրեական գործեր:

Ապօրինի ծառահատումներին առնչվող պաշտոնական հանցագործությունների հատկանիշներով 2019թ. ընթացքում Տավուշի մարզային դատախազության դատախազների դատավարական ղեկավարման կամ հսկողության ներքո քննվել է 21 քրեական գործ, որոնցից առանձնապես խոշոր չափերով վնասի պատճառմամբ կատարված ապօրինի անտառահատման հետ պաշտոնեական անփութության համակցության հատկանիշներով՝ 17 քրեական գործ, պաշտոնեական լիազորությունների չարաշահման հետ համակցության հատկանիշներով՝ 3 քրեական գործ, առանձնապես խոշոր չափերով կաշառք ստանալու հետ համակցությամբ՝ 1 քրեական գործ: Նշված քրեական գործերով «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի և «Դիլիջան ազգային պարկ» ՊՈԱԿ-ի 9 պաշտոնատար անձանց մեղադրանք է առաջադրվել պաշտոնեական անփութություն կատարելու համար և 4 քրեական գործ 4 անձի վերաբերյալ ուղարկվել է դատարան:

«Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի Իջևանի մասնաճյուղում 2018թ. հունիս-հոկտեմբեր ամիսներին տեղի ունեցած չարաշահումների փաստի առթիվ 2019թ. հարուցված մեկ քրեական գործով կոռուպցիոն չարաշահումներում այս կամ այն կերպ ներգրավվածության համար այս պահի դրությամբ մեղադրանք է առաջադրվել 5 անձի՝ որոնցից 3-ը՝ նշված մասնաճյուղի աշխատակիցներ: Նշված քրեական գործը գտնվում է նախաքննության փուլում:

Ապօրինի ծառահատումների և դրանց առնչվող պաշտոնական հանցագործությունների դեմ պայքարի արդյունավետության բարձրացմանը նպաստում է այս ոլորտում վարվող քրեական քաղաքականության փոփոխությունը, որի շրջանակում փոփոխություններ կատարվեցին ՀՀ քրեական օրենսգրքում: Բացի այդ, դատքննության փուլում գտնվող այս բնույթի քրեական գործերով մարզի դատախազությունն իրականացնում է խիստ պատժողական քաղաքականություն՝ հիմնական պատիժներին զուգահեռ մեղադրողների կողմից միջնորդելով նշանակել նաև լրացուցիչ պատիժներ՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելու տեսքով:

2019թ. միայն Տավուշի մարզի դատախազության դատախազների դատավարական ղեկավարման կամ հսկողության ներքո նախաքննության և դատաքննության փուլում գտնվող քրեական գործերով հայտնաբերվել է բնությանը և պետությանը պատճառված շուրջ 623մլն ՀՀ դրամի վնաս, որը 2018թ. ցուցանիշը գերազանցում է 2.3 անգամ (269մլն դրամ): Վերականգնվել է մոտ 30մլն ՀՀ դրամի չափով վնաս, որը 2018թ. համեմատ (7.8մլն դրամ) ավելի է շուրջ 3.8 անգամ: Չվերականգնված գումարի մի մասով արդեն իսկ կալանք է դրվել մեղադրյալների ինչպես շարժական, այնպես էլ՝ անշարժ գույքի վրա, մյուս մասով նախաքննությունը դեռևս շարունակվում է:

Բացի այդ, 2019թ. ընթացքում հետաքննության մարմինների կողմից նախապատրաստված նյութերով ապօրինի ծառահատումների այն դեպքերում, երբ բավարար չեն եղել քրեական գործ հարուցելու հիմքերը, 237 անձինք ենթարկվել են վարչական տույժի: Դրանցով վնասի ընդհանուր չափը կազմել է 26մլն ՀՀ դրամ, որից վերականգնվել է 10.5մլն ՀՀ դրամ, իսկ մնացած գումարի մասով գործերը ներկայացվել են ԴԱՀԿ:

Ուսումնասիրությունը նաև ցույց է տվել, որ 2019թ. հուլիսից արձանագրվել է ապօրինի ծառահատումների դեպքերի նվազում, ինչը առավելապես պայմանավորված է իրավապահ մարմինների ձեռնարկած միջոցառումներով և մարզի տարածքում ԲԸՏՄ-ի հետ համատեղ ոստիկանության հսկիչ անցագրային հենակետերի տեղակայմամբ: Սակայն այդ միջոցառումները բավարար արդյունավետ չեն կարող լինել առանց ապօրինի ծառահատումները կանխարգելող առաջնային օղակի՝ «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի մասնաճյուղերի՝ անտառապահպանության համար պատասխանատու պաշտոններում (մասնաճյուղի տնօրեն, անտառապահ և անտառապետ) նշանակված անձանց կողմից ապօրինի ծառահատումների և բնափայտի ապօրինի մթերմանը նպաստող գործոնները վերացնելու:

Մասնավորապես, եզակի չեն դեպքերը, երբ այդ պատասխանատու պաշտոններում նշանակվում են անձինք, որոնք ոչ միայն անտառահատումների առնչությամբ տարաբնույթ կոռուպցիոն չարաշահումներ կատարելու համար ենթարկվել են քրեական հետապնդումների, այլ նաև նրանց վերաբերյալ առկա են մեղադրական դատավճիռներ: Օրինակ «Հայանտառ» ՊՈԱԿ տնօրենի 2019թ. օգոստոսի 8-ի հրամանով որպես անտառապահ է նշանակվել անձ, ում դեռևս 2018թ. հունվարին մեղադրանք է առաջադրվել «Իջևանի անտառապետության» պահաբաժնի անտառապահի պաշտոնում պաշտոնեական դիրքի չարաշահում թույլ տալու համար և դատավճռով դատապարտվել 2 տարի ժամկետով պայմանական ազատազրկման:

Կամ՝ այլ քրեական գործով մեկ այլ պահաբաժնի անտառապահի պաշտոնն զբաղեցնող անձին մեղադրանք է առաջադրվել իր ծառայողական պարտականությունների նկատմամբ ցուցաբերած անբարեխիղճ և անփույթ վերաբերմունքի համար, որի արդյունքում բնակիչը հնարավորություն է ունեցել տևական ժամանակ այդ պահաբաժնի տարածքում կատարել ապօրինի ծառահատումներ և առանձնապես խոշոր չափերի վնաս պատճառել պետությանը: Չնայած նշված գործով 2019թ. սեպտեմբերին կայացվել է մեղադրական դատավճիռ, սակայն նա շարունակել է պաշտոնավարել՝ տեղափոխվելով Խաչարձանի անտառապետության պահաբաժին:

Մեկ այլ դեպքում անտառապահը բնակիչներին անվճար թափուկ վառելափայտ տրամադրելու պատրվակով թույլ է տվել իր հետ բարեկամական հարաբերությունների մեջ գտնվող անձին իր պահաբաժնից ապօրինի պատրաստել և դուրս բերել վառելափայտ, ինչի համար 2018թ. ապրիլի 16-ի դատավճռով մեղավոր է ճանաչվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 1-ին մասով և դատապարտվել տուգանքի: Նշված քրեական գործի քննության ընթացքում նա ազատվել է հիշյալ պաշտոնից, սակայն հետագայում նշանակվել է Այգեհովիտի անտառապետության պահաբաժնի անտառապահ:

Նշված հարցերի վերաբերյալ դատախազները ներկայացրել են միջնորդագրեր, որոնցում անհրաժեշտ են համարել քննարկման առարկա դարձնել հիշյալ անտառապահների հետագա պաշտոնավարման նպատակահարմարության հարցը, այդ պաշտոններում կատարվող նշանակումների ժամանակ ընտրություն կատարելիս դրսևորել բժախնդրություն:

Ապօրինի անտառահատումների դեպքերի ուսումնասիրությունը վկայում է նաև, որ շարունակում են կոռուպցիոն սխեմաներ գործել նաև ոչ արտադրական նպատակներով օգտագործվող թափուկ վառելիքայտի մթերման գործընթացում: Արձանագրվել են դեպքեր, երբ անտառապետները, անտառապահները, հանցավոր համաձայնության գալով փայտանյութի առք ու վաճառքով զբաղվող անձանց հետ, տարբեր քաղաքացիների անվամբ լրացված անվճար տրամադրվող թափուկ փայտանյութի տոմսով անտառից մթերում և իրացում են իրականացնում՝ նպաստելով փայտանյութի ապօրինի շրջանառությանը:

Տավուշի մարզի դատախազի պաշտոնակատարը միջնորդագրով բարձրացրել է նաև «Հայանտառ» ՊՈԱԿ մասնաճյուղերի ղեկավարների կողմից նշված գործընթացն անմիջական և ամենօրյա հսկողության տակ վերցնելու, ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցների աշխատանքային պարտականությունների կատարման նկատմամբ հսկողությունն ուժեղացնելու, կարգապահական ներգործության միջոցներ կիրառելու հարցերը:

2019թ. ընթացքում Լոռու մարզի տարաքում արձանագրվել է ապօրինի ծառահատման 243 դեպք, որոնցից 94-ով հարուցվել են քրեական գործեր: Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ընթացքում այս բնույթի դեպքերով հարուցվել է 63 քրեական գործ, այսինքն՝ 31-ով կամ 49,2 %ով պակաս:

Բարելավվել է այս բնույթի դեպքերով հարուցված քրեական գործերի նախաքննության որակը: Միայն 2019թ. ընթացքում դատարան է ուղարկվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածի տարբեր մասերի հատկանիշներով քննված 38 քրեական գործ՝ 40 անձի վերաբերյալ, այն դեպքում, երբ 2018թ. ընթացքում դատարան է ուղարկվել 10 քրեական գործ՝ 10 անձի վերաբերյալ: Այսինքն դատարան ուղարկված քրեական գործերի թիվն աճել է 28-ով կամ 280%-ով, իսկ անձանց թիվը՝ 30-ով կամ 300%-ով:

Ավելին, հաշվետու ժամանակահատվածում զգալիորեն աճել է նաև դատարանում ավարտված քրեական գործերի թիվը: Մասնավորապես՝ նշված ժամանակահատվածում դատարանում քննված քրեական գործերից մեղադրական դատավճիռներով ավարտվել է 27 քրեական գործ՝ 29 անձի վերաբերյալ, այն դեպքում, երբ 2018թ. ընթացքում դատարանում քննվել և ավարտվել են 7 քրեական գործ 7 անձի վերաբերյալ: Այսինքն աճը կազմել է մոտ 4 անգամ:

Հարկ է նշել, որ 2019թ. ընթացքում միայն Լոռու մարզի դատախազության դատախազների դատավարական ղեկավարման կամ հսկողության ներքո նախաքննության և դատաքննության փուլում գտնվող քրեական գործերով հայտնաբերվել է բնությանը պատճառված շուրջ 322 մլն ՀՀ դրամի վնաս, որը 2018թ. ցուցանիշը գերազանցում 12.5%-ով: Վերականգնվել է 3մլն ՀՀ դրամ, որը 2018թ. համեմատ կրկնակի

ավելի է: Չվերականգնված գումարի մի մասով կալանք է դրվել մեղադրյալների շարժական, անշարժ գույքի վրա, մյուս մասով նախաքննությունը դեռևս շարունակվում է:

Բնապահպանական իրավախախտումների վերաբերյալ դեպքերի բացահայտման դրական ցուցանիշը պայմանավորված է նաև քննությունների համակողմանիության ապահովման հացրում դատախազական գործառույթների հետևողականությամբ: Ապօրինի ծառահատումների դեպքերով հարուցվող յուրաքանչյուր քրեական գործով դատավարական ղեկավարում իրականացնող դատախազներն առանձնահատուկ ուշադրություն են դարձնում առերևույթ հանցավոր արարաքններին անտառային տնտեսություն վարող պատասխանատու պաշտոնատար անձանց՝ այս կամ այն կերպ հնարավոր ներգրավվածությանը:

Օրինակ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 296-րդ հոդվածի 3-րդ մասի հատկանիշներով քննվող 2 քրեական գործի նյութերի ուսումնասիրությամբ դատավարական ղեկավարում իրականացնող դատախազը պարզել է, որ մի դեպքում «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի «Լավվարի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի, մյուս դեպքում «Դսեղի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի պաշտոնատար անձանց կողմից ծառայության նկատմամբ անփույթ և անբարեխիճ վերաբերմունքի հետևանքով ինքնությունը չպարզված անձինք իրականացրել են մեծածավալ ապօրինի հատումներ, որոնց հետևանքով բուսական աշխարհին պատճառվել է առանձնապես խոշոր չափերի՝ առաջինի դեպքում 5.6մլն ՀՀ դրամի, երկրորդի դեպքում 23 մլն ՀՀ դրամի վնաս: ՀՀ քրեական օրենսգրքի 315-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հարուցվել են քրեական գործեր, ընթանում է նախաքննություն:

Մեջբերված օրինակները եզակի բնույթ չեն կրել: Ընդհանուր առմամբ նշված ժամանակահատվածում ապօրինի անտառահատումների շրջանակներում կոռուպցիոն չարաշահումների փաստերով հարուցվել է 6 քրեական գործ, որոնց մեծ մասը՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 315-րդ և 308-րդ հոդվածների հատկանիշներով: Մեղադրանքներ են առաջադրվել, մասնավորապես, «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի «Եղեգնուտի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի Փամբակի անտառապետության անտառապետին, նույն անտառապետության անտառապահին, «Լավվարի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի Շնողի անտառապետության 4-րդ պահաբաժնի անտառապահին:

Դատարան է ուղարկվել ապօրինի անտառահատումների հետ կապված կոռուպցիոն բնույթի 2 գործ՝ 3 անձանց նկատմամբ, որոնցով դատաքննությունն ընթացքի մեջ է:

Անտառային տնտեսություն վարող պաշտոնատար անձանց մասով դատարանում մեղադրողների կողմից միջնորդվում է հիմնական պատիժներին զուգահեռ նշանակել նաև լրացուցիչ պատիժներ՝ որոշակի պաշտոններ զբաղեցնելու կամ որոշակի գործունեությամբ զբաղվելու իրավունքից զրկելու տեսքով:

Ամփոփելով 2019թ. Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված քննության, քրեական հետապնդման արդյունքները՝ կարող ենք փաստել, որ Հանրապետության քրեական հետապնդման մարմինների կողմից կատարվել է հսկայածավալ աշխատանք:

2019 թվականին շարունակել է աճել քննված քրեական գործերի թիվը, ինչը, իր հերթին, հանգեցրել է ինչպես Հայաստանի Հանրապետության նախաքննության

մարմինների քննիչների, այնպես էլ քրեական գործերի նկատմամբ դատավարական ղեկավարում իրականացնող դատախազների ծանրաբեռնվածության աճի:

Այսպես, եթե 2017թ. Հայաստանի Հանրապետության նախաքննության մարմինների քննիչների կողմից քննվել է 22.007, ապա 2018թ. արդեն 27.684 քրեական գործ, իսկ 2019թ.՝ 35.168 քրեական գործ, այսինքն՝ 13161 ով կամ 59.8%-ով ավելի քան 2017թ. և 7484-ով կամ 27.0%-ով ավելի քան 2018թ.: Եթե 2017թ. քննիչների տարեկան ծանրաբեռնվածությունը կազմել է 42.3 քրեական գործ, ապա 2018թ. արդեն 51.5 քրեական գործ, իսկ 2019թ.՝ 63.4 քրեական գործ: Եթե 2017թ. քրեական գործերի նկատմամբ դատավարական ղեկավարում իրականացնող դատախազների տարեկան զբաղվածությունը կազմել է 81.8 քրեական գործ, ապա 2018թ. արդեն՝ 102.9 քրեական գործ, իսկ 2019թ.՝ 130.7 քրեական գործ:

Էականորեն աճել է նաև քրեական հետապնդման մարմինների աշխատանքների արդյունավետությունը, ինչ մասին է վկայում ավարտված քրեական գործերի, մասնավորապես դատարան ուղարկված գործերի թվի աճը: Մասնավորապես, 3332-ով կամ 32.9%-ով աճել է ավարտված գործերի թիվը /10121-13453/, 504-ով կամ 18.1%-ով դատարան ուղարկված գործերի թիվը /2787-3291/:

Մինչդեռ նկատմամբ դատախազական հսկողության արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով ՀՀ դատախազությունում հրնթացս իրականացվող բարեփոխումների շրջանակում հաշվետու ժամանակահատվածում ՀՀ գլխավոր դատախազությունում նախաձեռնվել են կառուցվածքային բարեփոխումներ, որոնց առանցքում դրվել է ՀՀ գլխավոր դատախազության ստորաբաժանումների՝ ըստ հանցատեսակների մասնագիտացումն առավելագույնս խորացնելու և դրանով պայմանավորված՝ դատախազական գործառույթների արդյունավետությունը ավելի բարձրացնելու սկզբունքը: Հարկ է արձանագրել, որ դատախազության՝ որպես պետական մարմնի գործունեությանը վերաբերող միջազգային-իրավական փաստաթղթերում ևս դատախազների մասնագիտացման անհրաժեշտությունը մշտապես նշվել է որպես դատախազության գործունեության արդյունավետության բարձրացման անհրաժեշտ պայման: Մասնավորապես, Եվրոպական դատախազների խորհրդատվական խորհրդի (Consultative Council of European Prosecutors) 2014թ. դեկտեմբերի 17-ի՝ «Դատախազների վերաբերյալ եվրոպական նորմերը և սկզբունքները» թիվ 9 խորհրդատվական կարծիքի 119-րդ կետում, 2016թ. նոյեմբերի 18-ի՝ «Դատախազական աշխատանքի որակի և արդյունավետության վերաբերյալ, ներառյալ ահաբեկչության և կազմակերպված հանցավորության դեմ պայքարը» թիվ 11 կարծիքի 27-րդ և 54-րդ կետերում հստակ մատնանշված է, որ դատախազների մասնագիտացման անհրաժեշտությունը, նաև դատախազության կազմակերպական կառուցվածքում, անհրաժեշտ է դիտարկել որպես առաջնահերթություն՝ դատախազների աշխատանքի արդյունավետությունը բարձրացնելու, ինչպես նաև հանցավորության տարբեր դրսևորումներին պատշաճ արձագանքելու համար: Միաժամանակ, ՀՀ-ում հանցավորության շարժընթացի վերլուծությունը վկայում է առանձին հանցատեսակների աճի տենդենցների, բացահայտման, նախականիման աշխատանքների բարելավման անհրաժեշտության մասին՝ հիմքում դնելով պատճառների,

պայմանների, օրինաչափությունների մասնագիտացված խորը ուսումնասիրությունների արդյունքները: Բացի այդ, էապես կարևորվել է նաև քրեական հետապնդման բոլոր մարմինների կողմից առանձին հանցատեսակներով քրեաիրավական միասնական մոտեցումների ամրապնդումը:

Այս ամենով պայմանավորված՝ ՀՀ դատախազության կոլեգիայի նիստում քննարկված և համաձայնեցված սկզբունքներից, նպատակներից և խնդիրներից ելնելով՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի համապատասխան հրամաններով հաստատվել է ՀՀ դատախազության մասնագիտական ստորաբաժանումների նոր կառուցվածքը, դրան համապատասխանեցված ՀՀ դատախազության նոր կանոնադրությունը, հաստիքացուցակը, ինչպես նաև հստակեցվել են դատախազության ստորաբաժանումների գործառույթները:

Ըստ այդմ՝ ՀՀ գլխավոր դատախազության մասնագիտական ստորաբաժանումների նոր կառուցվածքում նախկին 9 վարչությունների փոխարեն ստեղծվել է 12-ը, որոնց մի մասը, ինչպես մինչև այս, մասնագիտացված է ըստ դատախազության սահմանադրական գործառույթների, մյուս մասը՝ ըստ հանցագործությունների տեսակների:

Ներկայումս ՀՀ գլխավոր դատախազությունում գործում են հետևյալ մասնագիտական վարչությունները՝

1. Կոռուպցիոն հանցագործությունների գործերով վարչություն,
2. Մարդու դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչություն,
3. Տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչություն,
4. Սեփականության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչություն,
5. Հասարակական անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչություն,
6. Բնակչության առողջության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչություն,
7. ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչություն,
8. ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությունում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչություն,
9. Պատիժների և հարկադրանքի այլ միջոցների կիրառման օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչություն,
10. Պետական շահերի պաշտպանության վարչություն,
11. Կազմակերպական-վերահսկողական և իրավական ապահովման վարչություն,
12. Միջազգային-իրավական համագործակցության վարչություն:

Նման կառուցվածքային մոդելի ընտրությունը պայմանավորված է դատախազության լիազորությունների առավելագույնս արդյունավետ իրականացման, դատախազության ստորաբաժանումներին վերապահված գործառույթների առավել հստակեցման, ըստ հանցատեսակների դատախազության ստորաբաժանումների մասնագիտացումը խորացնելու և դատախազական հսկողության որակն առավել

բարձրացնելու անհրաժեշտությամբ: Խնդիր է դրվել կառուցվածքային նման մոդելը լավագույնս ծառայեցնել հանցավորության դեմ պայքարի միասնական քրեական քաղաքականության իրականացմանը, ինչը պայմանավորված է այս ոլորտում Հանրապետության առջև ծառայած արդի մարտահրավերներին դիմակայելու հրամայականով:

2019թ. ընթացքում ՀՀ քննչական մարմինների կողմից մեծածավալ աշխատանք է կատարվել նաև հասարակական հնչեղություն ունեցող մի շարք քրեական գործերով:

Այսպես.

2019թ. ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության հատուկ քննչական ծառայության քննիչների կողմից մեծածավալ աշխատանք է կատարվել 2008թ. մարտի 1-ից 2-ն ընկած ժամանակահատվածում Երևան քաղաքում տեղի ունեցած իրադարձությունների փաստի առթիվ քննվող թիվ 62202608 քրեական գործով:

Նշված քրեական գործից մեղադրյալներ Ռոբերտ Քոչարյանի, Սեյրան Օհանյանի, Յուրի Խաչատուրովի և Արմեն Գևորգյանի նկատմամբ անջատված քրեական գործը, մինչդեռ տեղական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի կողմից հաստատված, շուրջ 1200 էջից բաղկացած մեղադրական եզրակացությամբ, 2019թ. ապրիլի 29-ին ուղարկվել է Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ ըստ էության քննելու համար: Դատաքննությունը շարունակվում է:

2019թ. սեպտեմբերի 24-ին նշված քրեական գործին է միացվել պետական ծառայություն իրականացնող պաշտոնատար անձանց կողմից պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելու, նախապես չխոստացված պարտակում կազմակերպելու, պաշտոնեական կեղծիք կատարելուն և ապացույցները կեղծելուն դրդելու, ինչպես նաև պաշտոնեական կեղծիք կատարելու դեպքերի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 314-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-314-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-334-րդ հոդվածի 1-ին մասով և 38-349-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով նույն օրը հարուցված քրեական գործը, որի նախաքննության ընթացքում փաստական տվյալներ են ստացվել այն մասին, որ պետական մարմիններում մշտապես կազմակերպչական-տնօրինչական գործառույթներ իրականացնող պաշտոնատար անձինք, ի պաշտոնե տեղեկացված լինելով ՀՀ Նախագահ Ռոբերտ Քոչարյանի կողմից այլ անձանց հետ նախնական համաձայնությամբ, 2008 թվականի փետրվարի 23-ից մինչև մարտի 20-ն ընկած ժամանակահատվածում կատարված առանձնապես ծանր հանցագործության՝ սահմանադրական կարգի տապալման մասին, դրա կատարման գործիքների և միջոցների նախապես չխոստացված պարտակումը կազմակերպելու դիտավորությամբ, իրենց պաշտոնեական դիրքը ծառայության շահերին հակառակ օգտագործելով, համոզելու, խոչընդոտներ վերացնելու և ցուցումներ տալու եղանակով դրդել են ՀՀ ոստիկանության մի խումբ բարձրաստիճան պաշտոնատար անձանց և սույն քրեական գործով նշված ժամանակահատվածում վարույթն իրականացնող մարմնին չարաշահել պաշտոնեական լիազորությունները, կատարել պաշտոնեական կեղծիքներ, ինչպես նաև վերացնել

քրեական գործում առկա, հանցագործության հետքեր պարունակող, ապացույց հանդիսացող առարկաներ:

Ինչպես նաև, Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանում ՀՀ կառավարության լիազոր ներկայացուցիչը, հիշյալ իրադարձությունների կապակցությամբ ՀՀ կառավարության և Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի միջև կատարված գրագրության ընթացքում, օգտագործելով մի շարք պաշտոնատար անձանց կողմից կազմված կեղծ տեղեկություններ և գրառումներ պարունակող պաշտոնեական փաստաթղթերը և սույն քրեական գործում առկա կեղծ բովանդակությամբ նյութերը, կազմել է պաշտոնեական կեղծ փաստաթուղթ հանդիսացող ՀՀ կառավարության դիրքորոշում և այն ներկայացրել եվրոպական դատարանին:

Նախաքննության ընթացքում որպես մեղադրյալ են ներգրավվել՝

1. Գեղամ Արտուշի Պետրոսյանը - ՀՀ քրեական օրենսգրքի 104-րդ հոդվածի 1-ին մասով,
2. Ալիկ Սարգսի Սարգսյանը - ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 314-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 334-րդ հոդվածի 1-ին մասով,
3. Սաշա Միքայելի Աֆյանը - ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով,
4. Հովհաննես Ղուկասի Թամամյանը - ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 314-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 334-րդ հոդվածի 1-ին մասով,
5. Հայկ Սուրենի Միլիտոնյանը - ՀՀ քրեական օրենսգրքի 308-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 314-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 334-րդ հոդվածի 1-ին մասով,
6. Գևորգ Սուրիկի Կոստանյանը - ՀՀ քրեական օրենսգրքի 314-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-308-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 38-314-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-334-րդ հոդվածի 1-ին մասով և 38-349-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով:

Գործով օբյեկտիվ ճշմարտությունը բացահայտելու, մեղավոր անձանց շրջանակը պարզելու և նրանց գործողություններին իրավական գնահատական տալու նպատակով՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից 2019 թվականի ընթացքում ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությանը տրվել են օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու վերաբերյալ հանձնարարություններ:

Քննչական խմբի կողմից կատարվել են մեծածավալ քննչական և դատավարական գործողություններ՝ որպես վկա հարցաքննվել են 250-ից ավելի անձինք, նշանակվել է 100-ից ավելի փորձաքննություն, փորձաքննության է ներկայացվել ավելի քան 1000 միավոր հրազեն և մեծ քանակությամբ ռազմամթերք, կատարվել է 30-ից ավելի խուզարկություն, քաղաքացիներից և պետական տարբեր հիմնարկներից կատարվել է 20 առգրավում:

Բացի այդ, 2019թ. դեկտեմբերի 18-ին ստացվել է Անահիտ Բախշյանի և նրա ներկայացուցիչ Զարուհի Մեջլումյանի կողմից ՀՀ գլխավոր դատախազին հասցեագրած բողոքը, որով վերջիններս խնդրել են վերացնել թիվ 62207199/1 քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին ՀՀ գլխավոր դատախազության քննչական վարչության պետի տեղակալ Մ.Մաթևոսյանի 2004թ. նոյեմբերի 11-ի որոշումը:

Բողոքի և նշված քրեական գործի նյութերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ 1999 թվականի հոկտեմբերի 27-ին՝ ժամը 17:05-ի սահմաններում Նաիրի Հունանյանի և զինված մի խումբ այլ անձանց կողմից տեռորիստական ակտ կատարելու՝ ՀՀ ԱԺ նիստերի դահլիճ ներխուժելու, հրազենից արձակված կրակոցներով ՀՀ վարչապետ Վազգեն Սարգսյանին, ՀՀ ԱԺ նախագահ Կարեն Դեմիրճյանին, փոխնախագահներ Յու. Բախշյանին և Ռ. Միրոյանին, օպերատիվ հարցերի նախարար Լեոնարդ Պետրոսյանին սպանելու դեպքի առթիվ նույն օրը ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 61-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցվել է թիվ 62207199 քրեական գործը:

2000թ. հուլիսի 11-ի որոշմամբ քրեական գործից անջատվել է հանցավոր գործողություններին հնարավոր այլ մասնակիցների, ինչպես նաև հանցագործության նախապատրաստական փուլում և կատարմանն անմիջապես նախորդող պահին այն կանխելու հնարավորություն ու պարտականություն ունեցած այլ պաշտոնատար անձանց կողմից անփութություն դրսևորելու և հանցագործության կատարման ժամանակ օգտագործված զենքերի ու զինամթերքի հետ առընչություն ունեցած՝ Գարեգին Մկրտչյանի և Յուրա Եղիազարյանի վերաբերյալ թիվ 62207199/1 քրեական գործը՝ հայրենիքի դավաճանությանը, տեռորիստական ակտին հանցակցելու, զենքի, ռազմամթերքի ապօրին շրջանառության և անփութության համար պատասխանատվություն նախատեսող ՀՀ նախկին քրեական օրենսգրքի 17-61-րդ, 17-59-րդ, 232-րդ հոդվածների 1-ին մասերով, 184-րդ հոդվածով:

2000թ. նոյեմբերի 30-ին հաստատված մեղադրական եզրակացությամբ Նաիրի և Կարեն Հունանյանների, Էդուարդ Գրիգորյանի, Դերենիկ Բեջանովի, Վոսմ Գալստյանի, Աշոտ Կնյազյանի, Համլետ Ստեփանյանի, պետական հանցագործության մասին չհայտնելու համար մեղադրվող Արմեն Հարությունյանի, անփութության համար մեղադրվող Արմեն Գասպարյանի և Ավետիք Մինասյանի, զենքի, ռազմամթերքի ապօրինի շրջանառության համար մեղադրվող Սարգիս Եթիմյանի, Սաշիկ Ղլեչյանի և Միսակ Մկրտչյանի վերաբերյալ թիվ 62207199 քրեական գործն ուղարկվել է դատարան՝ ըստ էության քննելու համար:

Կենտրոն և Նորք-Մարաշ համայնքների առաջին ատյանի դատարանի 02.12.2003թ. դատավճռով Նաիրի և Կարեն Հունանյանները, Էդուարդ Գրիգորյանը, Վոսմ Գալստյանը, Դերենիկ Բեջանյանը և Աշոտ Կնյազյանն իշխանությունը յուրացնելու, ահաբեկչության, պետական, քաղաքական գործիչների սպանության և դրա փորձի, անձանց ապօրինի ազատությունից զրկելու, հրազենի, ռազմամթերքի ապօրին շրջանառության համար մեղավոր են ճանաչվել ՀՀ գործող քրեական օրենսգրքի 300-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 305-րդ հոդվածով, 34-305-րդ հոդվածով, 217-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 2-րդ կետով, 133-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին, 2-րդ և 6-րդ կետերով և 235-րդ հոդվածի 1-ին մասով և դատապարտվել ցմահ ազատազրկման, իսկ Համլետ Ստեփանյանը մեղավոր է ճանաչվել նույն հոդվածներով և դատապարտվել 14 տարի ժամանակով ազատազրկման:

Թիվ 62207199/1 քրեական գործի նախաքննության արդյունքում վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից արձանագրվել է, որ դատապարտված անձանցից բացի, հանցագործության այլ մասնակիցներ՝ կազմակերպիչներ, կատարողներ, դրդիչներ և

օժանդակողներ չեն հայտնաբերվել, իսկ Գարեգին Մկրտչյանին ու Յուրա Եղիազարյանին հարցաքննել հնարավորություն չի եղել, քանի որ վերջիններս բացակայել են ՀՀ-ից:

Նշված հիմնավորումներով 2004թ. նոյեմբերի 11-ին որոշում է կայացվել թիվ 62207199/1 քրեական գործի վարույթը կարճել՝ Նաիրի Հունանյանի և հանցավոր խմբի մյուս անդամների կողմից կատարված հանցագործություններին այլ հանցակիցների մասնակցության դրվագով՝ հանցագործության դեպքի բացակայության, Գարեգին Մկրտչյանի և Յուրա Եղիազարյանի կողմից ապօրինի կերպով զենք ու զինամթերք ձեռք բերելու և գործածելու դրվագով՝ ապացույցների անբավարարության, հանցագործության նախապատրաստական փուլում և կատարմանն անմիջապես նախորդող պահին այն կանխելու հնարավորություն ու պարտականություն ունեցած այլ պաշտոնատար անձանց կողմից անփութություն դրսևորելու դրվագով՝ հանցակազմի բացակայության հիմքերով:

Քրեական գործի նյութերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ նույն օրը հիշյալ որոշումն ուղարկվել է գործով շահագրգիռ անձանց, սակայն այն ստանալու մասին վկայող տվյալ (փոստային առաքման ծանուցում, ստացական) գործում առկա չէ: Այդ պատճառով Անահիտ Բախշյանի ներկայացված միջնորդությունները բավարարվել են՝ նախ տրամադրվել է քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին 2004թ. նոյեմբերի 11-ին կայացված որոշման պատճենը, ապա՝ 2019թ. նոյեմբերի 19-ին, քրեական գործի նյութերի սկանավորված տարբերակը:

Բողոքի քննարկման արդյունքում արձանագրվել է, որ տուժողի իրավահաջորդ Անահիտ Բախշյանն, ըստ էության, հնարավորություն չի ունեցել քրեական գործի նախաքննության ընթացքում ամբողջ ծավալով իրականացնել իր իրավունքները, ժամանակին չի ծանոթացել գործի նյութերին և զրկված է եղել նախաքննությունը լրացնելու, իր կարծիքով անհրաժեշտ քննչական և դատավարական գործողություններ կատարելու վերաբերյալ միջնորդություններ ներկայացնելու հնարավորությունից, ինչի արդյունքում սահմանափակվել են նրա իրավունքները:

Նշված հիմնավորումներով 2019թ. դեկտեմբերի 25-ին ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից որոշում է կայացվել բողոքարկման համար բաց թողնված ժամկետը հարգելի համարելու և քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին 2004թ. նոյեմբերի 11-ի որոշումը վերացնելու մասին:

Քրեական գործի նախաքննության կատարումը հանձնարարվել է ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության քննչական դեպարտամենտին:

Քրեական գործի առանձնահատկություններով պայմանավորված՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության քննչական դեպարտամենտի պետին և ՀՀ քննչական կոմիտեի նախագահին տրված ցուցումով ստեղծվել է քննչական խումբ՝ կազմված 8 քննիչներից, իսկ տվյալ վարույթով դատախազության լիազորությունների իրականացումը հանձնարարվել է 3 դատախազից կազմված դատախազական խմբին:

ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությանը տրվել է օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ ձեռնարկելու մասին հանձնարարություն, որում մանրամասն վերլուծության են ենթարկվել 57 հատորից

բաղկացած քրեական գործում առկա փաստական տվյալները, նախանշվել են հանցագործության համակողմանի բացահայտման համար անհրաժեշտ միջոցառումների հիմնական ուղղությունները:

Արձանագրված դրական ցուցանիշների հետ մեկտեղ պետք է փաստել, որ հանրապետությունում մինչդաստական վարույթը դեռևս որոշ ուղղություններով բարելավվելու անհրաժեշտություն ունի, դեռևս առկա են խնդիրներ և բացթողումներ, որոնք բացասաբար են անդրադառնում քրեադատավարական խնդիրների արդյունավետ լուծման վրա:

Այսպես.

1. Նախնական քննության փուլի խնդրահարույց հարցերից մեկը անչափահասների նկատմամբ կատարված հանցագործությունների վերաբերյալ վարույթը հանրային կարգով իրականացնելու իրավակիրառ պրակտիկան է: Այս առումով դատախազության որդեգրած ու դատական պրակտիկայում ընդունելի մոտեցումները, ինչպես ցույց տվեց պրակտիկան, չհամընկան և 14 տարին չլրացած անձանց նկատմամբ կատարված՝ հատկապես ՃԵԿ խախտումների վերաբերյալ տասնյակ քրեական գործեր, դատարանների որոշմամբ կարճվել են այն հիմնավորմամբ, որ դրանցով տուժողի կամ նրա օրինական ներկայացուցչի բողոքը բացակայում է:

Անհրաժեշտ չհամարելով առավել խորքային անդրադառնալ անչափահասների օրինական ներկայացուցիչների՝ այդ գործերով բողոք ներկայացնելու կամ հանցանք կատարած անձի հետ հաշտվելու իրավունքի բացակայությանը, նշենք, որ ուսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ խնդիրը ՀՀ սահմանադրական դատարանի 2016թ. դեկտեմբերի 20-ի ՍԴՈ 1333 որոշմամբ սահմանված կարևորագույն չափանիշներից մեկի՝ երեխայի լավագույն շահի մեկնաբանության մեջ է:

ՀՀ սահմանադրական դատարանը, նշված որոշմամբ առաջ է քաշել մասնավոր մեղադրանքի գործերով անչափահաս տուժողի շահերի պաշտպանության հիմնական երկու չափանիշներ՝ **Անչափահաս տուժողի լավելու իրավունք և Երեխայի լավագույն շահ**: Անչափահասի նկատմամբ կատարված՝ մասնավոր հետապնդման ենթակա հանցագործության վերաբերյալ վարույթը հանրային կամ մասնավոր կարգով իրականացնելու հարցը լուծելիս գլխավոր չափանիշը երեխայի լավագույն շահն է: Այլ կերպ ասած՝ յուրաքանչյուր դեպքում վարույթն իրականացնող մարմինը պետք է որոշի՝ կոնկրետ դեպքում անչափահասի նկատմամբ կատարված հանցագործության վերաբերյալ վարույթը մասնավոր, թե՛ հանրային կարգով իրականացնելը, այն կատարած անձին քրեական պատասխանատվության ենթարկել՞ը, թե՛ չենթարկելն է բխում երեխայի լավագույն շահից: Թեև երեխայի տարիքը կենտրոնական տեղ է զբաղեցնում այդ հանգամանքը գնահատելիս, ավելին՝ ՀՀ Սահմանադրական դատարանն ուղղակիորեն է շեշտում հենց տասնչորս տարին չլրացած անձանց տարիքի անհամապատասխանությունը կասկածյալի, մեղադրյալի հետ հաշտվելու վերաբերյալ հարցի բարդությանը, սակայն այն չի կարող միակ չափանիշը լինել երեխայի լավագույն շահը որոշելու հարցում:

Մեջբերված իրավակիրառ դատական պրակտիկան, սակայն, վկայում է, որ առկա իրավակարգավորումների և իրավամեկնաբանությունների բազմազանության և դրանցում

հայեցակարգային տարբերությունների պատճառով վերը նշված երկու չափանիշները գործնականում իրացված չեն կամ իրացված են խիստ տարբերակված: Այս հանգամանքը ոչ միայն չլուծված է թողնում նշված գործնական խնդիրը, այլև վտանգում է անչափահաս տուժողների ու նրանց նկատմամբ հանցանք կատարած անձանց իրավունքներն ու օրինական շահերը: Հետևաբար, առկա խնդիրը լուծելու համար անհրաժեշտ է.

1. ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում ամրագրել տարիքային անօգնականության գաղափարը, դրա տարիքային սահմանները՝ նախատեսելով այդ դեպքերում անչափահասների նկատմամբ կատարված մասնավոր հետապնդման ենթակա հանցագործությունների դեպքերով անկախ նրանց կողմից բողոք ներկայացնելուց դատախազի կողմից վարույթը հանրային մեղադրանքի կարգով սկսելու և շարունակելու իրավասություն: Մասնավոր մեղադրանքից հանրային մեղադրանքի անցման հարցը լուծելիս որպես չափանիշ պետք է սահմանել «երեխայի լավագույն շահը»՝ սահմանելով դրա չափորոշիչները, որպես այդպիսիք դիտարկելով, ի թիվ այլնի՝

- երեխայի տարիքը,

- երեխայի կամքը, դրա բովանդակության և այն արտահայտելու եղանակի առանձնահատկությունները, գիտակցված լինելու աստիճանը, ծնողի կամ շրջապատի կողմից երեխայի կամքի վրա ազդելու հնարավորությունը,

- երեխայի օրինական ներկայացուցչի, ծնողի դիրքորոշումը,

- երեխայի նկատմամբ կատարված հանցանքի բնույթը, հանրային վտանգավորության աստիճանը, դրա հետևանքները՝ հանցագործությամբ պատճառված կոնկրետ վնասը, դրա չեզոքացման, այսինքն՝ վնասի ամբողջական վերականգնման հնարավորությունը, դրա համար անհրաժեշտ միջոցները,

- հանցագործությամբ պատճառված վնասի հնարավոր հետագա, երկրորդային կամ ածանցյալ հետևանքների հնարավորությունը (օրինակ՝ առողջությանը պատճառված վնասի դեպքում՝ հետագայում հնարավոր բարդությունների առաջացման հնարավորությունը, անչափահասի կողմից այդ բարդությունների առաջացման հնարավորության գիտակցումը),

- հանցանք կատարած անձի վարքագիծը, վերջինիս կողմից պատճառված վնասի հատուցմանն ուղղված միջոցներ ձեռնարկելը,

- հանցանք կատարած անձի և անչափահաս տուժողի միջև գոյություն ունեցող կապը (ազգակցական, ընկերական), նրանց միջև հարաբերությունները հանցագործությունից առաջ և դրանից հետո,

- անկախ տուժողի կամքից հանցանք կատարած անձի նկատմամբ քրեական հետապնդում իրականացնելու հնարավոր ազդեցությունը նրանց հարաբերությունների վրա և այլն:

Համակցության մեջ գնահատման ենթակա նշված հանգամանքները ճշգրիտ պարզելու լրջագույն երաշխիք կարող է լինել նաև անչափահասի հարցաքննությունը, հոգեբանի մասնակցությամբ կատարելու պարտադիր պահանջ սահմանելը:

2. Քրեական գործերով մինչդատական վարույթի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ որոշ դեպքերում առերևույթ հանցագործություն կատարած անձանց քրեական

հետապնդման ենթարկելու գործընթացին շարունակում է խոչընդոտել քրեական օրենսգրքի՝ բլակետային դիսպոզիցիաներ պարունակող մի շարք հոդվածներից բխող՝ համապատասխան իրավակարգավորումների բացակայությունը: Մասնավորապես, **«« քրեական օրենսգրքի 157-րդ հոդվածով քրեադատավարական պրակտիկան վկայում է, որ նշված նորմի դիսպոզիցիան «« օրենսդրության մեջ նկարագրված չէ որոշակիորեն, մասնավորապես, աշխատանքի պաշտպանության կանոնները չեն բավարարում իրավական որոշակիության բաղադրիչը հանդիսացող՝ հասանելիության չափանիշին, այն է՝ վերոհիշյալ կանոնները սահմանող՝ թիվ 12.3 009-76, թիվ 12.0.004-90, թիվ 12.0.004-2015 ԳՕՍՏ-երը և «Նորմատիվա-տեխնիկական ակտերի կանոնակարգման մասին» «« քաղաքաշինության նախարարության 2001թ. N 82 հրամանով հաստատված՝ «Անվտանգության տեխնիկական շինարարությունում» ՍՆԻՊ III-4-80 կանոնը պաշտոնական որևէ աղբյուրում հրապարակված չեն, այդ կանոնները կարելի է գտնել միայն համացանցային տիրույթում առկա ոչ պաշտոնական կայք-էջերում, ինչը չի երաշխավորում այդ կանոնների համապատասխանությունը բնօրինակին, հետևաբար ողջամիտ կասկած է առաջացնում սահմանված կանոնների արժանահավատության վերաբերյալ: Ընդ որում, ավելորդ չէ ընդգծել, որ այդ կանոնները սահմանված են օտար լեզվով, իսկ հայերենով պաշտոնական թարգմանություն առկա չէ:**

Փաստորեն, աշխատանքի պաշտպանության կանոնների վերը նշված անհասանելիությունն ուղղակիորեն հանգեցնում է նաև այդ կանոնների անկանխատեսելիությանը, քանի որ սուբյեկտը հնարավորություն չի ունենում հստակ գիտակցելու, թե կոնկրետ որ գործողությունը կատարելու կամ ինչպիսի անգործություն դրսևորելու համար կենթարկվի քրեական պատասխանատվության, ինչն, իր հերթին, էապես դժվարեցնում, իսկ որոշ դեպքերում անհնարին է դարձնում կատարած արարքի մեջ անձի մեղավորությունն ապացուցելը և նրան քրեական պատասխանատվության ենթարկելը:

«« քրեական օրենսգրքի հիշյալ, ինչպես նաև բլանկետային դիսպոզիցիաներ պարունակող մի շարք այլ հոդվածներով քրեական հետապնդում իրականացնելու՝ իրավակիրառ պրակտիկայում առկա խնդիրների վերաբերյալ, որոնք հանգեցնում են հարուցված քրեական գործերով վարույթը կարճելու մասին որոշումներ կայացնելուն կամ դատական քննության փուլում գտնվող գործերով արդարացման դատավճիռներ կայացնելուն, համապատասխան գրություն է ուղարկվել «« արդարադատության նախարարություն՝ խնդրին կրկին անդրադառնալու և լուծումներ առաջարկելու ուղղությամբ:

3. Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել, որ դեռևս շարունակվում է այն պրակտիկան, երբ գործնականում տարբերություն չի դրվում մեղադրյալի՝ քննությունից թաքնվելու և այլ պատճառներով նրա գտնվելու վայրը պարզված չլինելու միջև: Ավելին, որոշ գործերով վարույթը կասեցնելու որոշումներում միաժամանակ վկայակոչվում է թե մեղադրյալների քննությունից թաքնվելու, և թե նրանց գտնվելու վայրն այլ պատճառներով պարզված չլինելու մասին, իսկ երբեմն՝ հետախուզում հայտարարելու և քրեական գործի վարույթը կասեցնելու մասին որոշումներում այդ հիմքը նշվում է տարբեր:

Նկատի ունենալով, որ նշված երկու հիմքերն ամրագրված են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետում, սակայն դրանք քրեական գործով վարույթի կասեցման ինքնուրույն հիմքեր են հանդիսանում, ինչպես նաև դրանց տարանջատումն ունի կարևոր քրեաիրավական և քրեադատավարական նշանակություն, ուստի այդ բոլոր քրեական գործերով վարույթը կասեցնելու մասին որոշումների օրինականությունն ստուգվել է միայն նշված խախտումները վերացվելուց հետո:

4. Թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով լրջագույն և հանցագործության բացահայտմանը խոչընդոտող խնդիր է այն, որ հաճախ դրան առնչություն ունեցող անձանց հեռախոսներում առկա տեղեկատվությունը զննության չի ենթարկվում, թեև թմրամիջոցներ ապօրինի իրացնելու ներկայումս առավել տարածված եղանակի, մասնավորապես՝ թմրամիջոցների իրացմամբ զբաղվող անձանց կողմից համացանցի տարբեր սոցիալական ցանցերում գրանցված էջերի միջոցով թմրամիջոց ձեռք բերող անձի հետ կապ հաստատելու պայմաններում, նշված քննչական գործողության կատարումը կարող է գործի համար էական նշանակություն ունենալ: Հաշվի առնելով վերոգրյալը ՀՀ դատախազության ստորաբաժանումներին հանձնարարվել է ապահովել, որպեսզի հանցագործության կատարմանն առնչություն ունեցող անձանց մոտ օրենքով սահմանված հիմքերով կատարվեն անձնական խուզարկություններ, որոնց արդյունքում կամ դատավարական այլ գործողությունների արդյունքում հայտնաբերված բջջային հեռախոսներում առկա տեղեկատվությունը օրենքով սահմանված կարգով պարտադիր ենթարկվի զննության: Մասնավորապես, թմրամիջոցների ապօրինի շրջանառության հետ կապված հանցագործությունների վերաբերյալ գործերով ապահովել դրանց կատարմանն առնչություն ունեցող անձանց հեռախոսներում առկա տեղեկատվության զննությունը՝ թմրամիջոցներ ապօրինի իրացնելու առավել տարածված եղանակի, այն է՝ թմրամիջոցների իրացմամբ զբաղվող անձանց կողմից բջջային հավելվածների /Viber, WhatsApp և այլն/, համացանցի տարբեր սոցիալական ցանցերում գրանցված էջերի միջոցով թմրամիջոց ձեռք բերող անձի հետ կապ հաստատելու հանգամանքները ստուգելու նպատակով:

5. Չեն վերացել դատավարության մասնակիցներին քննչական գործողության ժամանակ նրանց իրավունքներն ու պարտականությունները չբացատրելու, քրեական գործի նյութերը կամ համապատասխան դատավարական փաստաթղթերը նրանց տրամադրելու կամ ծանոթացնելու պարտականությունը չկատարելու, անհրաժեշտ կամ պարտադիր կատարման ենթակա գործողությունները չկատարելու, գործով պարզված առերևույթ հանցագործության ոչ բոլոր դեպքերին գնահատական տալու, կամ դրանց սխալ քրեաիրավական գնահատականներ տալու, կիրառված խափանման միջոցի վերաբերյալ տվյալները ՍԷԿՏ համակարգ չփոխանցելու կամ դրանք չհանելու դեպքերը, արձանագրվել է դեպք, երբ քրեական գործի վարույթը կարճվելուց հետո խափանման միջոցը չի վերացվել: Նման յուրաքանչյուր դեպք քննարկման առարկա է դառնում դատախազների կողմից և թերացած պաշտոնատար անձանց նկատմամբ կիրառվում են

դատախազական ներգործության միջոցներ, իսկ եթե նման խախտումների համար հիմնավորվում է դատախազների մեղավորությունը, ապա նրանք ևս պարտադիր ենթարկվում են կարգապահական պատասխանատվության:

6. Օպերատիվ-հետախուզական գործունեությունն առանցքային նշանակություն ունի հանցավորության դեմ պայքարում, հանցագործությունների կանխման, խափանման և բացահայտման գործում:

Նշված գործունեության արդյունավետության բարձրացման հրամայականին զուգահեռ աճում է նաև դրա իրականացման ընթացքում մարդու և քաղաքացու իրավունքների ու ազատությունների ապահովման կարևորությունը: Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության օրինականության ապահովման կարևորագույն երաշխիքներից են դատախազական հսկողությունը և դատական վերահսկողությունը:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության իրականացման բնագավառում ծագող իրավահարաբերությունները հիմնականում կարգավորվում են «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով, որով սահմանված են օպերատիվ-հետախուզական գործունեության հասկացությունը, խնդիրները, սկզբունքները, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինները, նրանց իրավունքները և պարտականությունները, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների տեսակները, օպերատիվ-հետախուզական գործունեության նկատմամբ հսկողությունը և վերահսկողությունը:

Անդրադառնալով օպերատիվ-հետախուզական գործունեության նկատմամբ դատախազական հսկողությանը՝ հարկ է նշել, որ ինչպես «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված ընդհանրական, ոչ հստակ իրավակարգավորումները, այնպես էլ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքով նախատեսված հակասական իրավանորմերն էապես խոչընդոտում են դատախազության հսկողական այս լիազորության իրականացման արդյունավետության բարձրացմանը:

Մասնավորապես, «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 34-րդ հոդվածի համաձայն՝ նախաքննության և հետաքննության նկատմամբ դատավարական ղեկավարում իրականացնելիս դատախազը հսկողություն է իրականացնում օպերատիվ-հետախուզական գործունեության օրինականության նկատմամբ՝ օրենքով իրեն վերապահված լիազորությունների սահմաններում: Դատախազի կողմից հսկողության ենթակա չեն օպերատիվ-հետախուզական գործունեության կազմակերպման և իրականացման եղանակները:

Նշված լիազորություններն իրականացնելիս դատախազի պահանջով օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների ղեկավարները պարտավոր են նրան ներկայացնել այդ միջոցառումների անցկացման համար հիմք հանդիսացող փաստաթղթերը և այլ անհրաժեշտ տեղեկատվություն: Դատախազը պարտավոր է ապահովել օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների՝ իրեն ներկայացրած փաստաթղթերի և տեղեկությունների գաղտնիությունը:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների հաստիքային աշխատակիցների և այդ մարմինների հետ գաղտնի համագործակցող

անձանց վերաբերյալ տեղեկությունները դատախազին ներկայացվում են միայն այդ անձանց համաձայնությամբ, բացառությամբ այն դեպքերի, երբ առաջ է գալիս նրանց քրեական պատասխանատվության ենթարկելու հարցը:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 281-րդ հոդվածի համաձայն՝ դատարանի որոշմամբ են կատարվում այն օպերատիվ-հետախուզական գործողությունները, որոնք կապված են քաղաքացիների նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության իրավունքի սահմանափակման հետ: Դատարանի որոշման հիման վրա իրականացվող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների տեսակները սահմանվում են «Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով:

Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու մասին միջնորդությունների քննարկման կարգը սահմանված է ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 284-րդ հոդվածով, որի համաձայն՝ անձանց նամակագրության, հեռախոսային խոսակցությունների, փոստային, հեռագրական և այլ հաղորդումների գաղտնիության իրավունքի սահմանափակում նախատեսող օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումները, կարող են իրականացվել միայն դատարանի որոշմամբ: Նշված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու թույլտվություն է տալիս այդպիսի միջոցառումների իրականացման կամ դրանց իրականացման համար միջնորդող մարմնի գտնվելու վայրի դատարանը: Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու թույլտվություն տալու համար հիմք է օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմնի ղեկավարի պատճառաբանված որոշումը, որում պարունակվում է միջնորդություն՝ այդ միջոցառումների իրականացման թույլտվություն ստանալու վերաբերյալ: Որոշման մեջ նշվում են օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման իրականացման հիմքերը, այն տվյալները, որոնք նախատեսվում է ստանալ դրա արդյունքում, միջոցառման իրականացման տեղը և ժամկետը, ինչպես նաև այն բոլոր տվյալները, որոնք անհրաժեշտ են դատարանին՝ որոշում կայացնելու համար: Որոշմանը կցվում են բոլոր այն նյութերը, որոնք հիմնավորում են օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման իրականացման անհրաժեշտությունը: Որոշումը և դրան կցվող նյութերը դատարան է ներկայացվում օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմնի ղեկավարի կամ նրա տեղակալի կողմից:

Միջնորդությունը քննարկում է դատավորը միանձնյա: Միջնորդության քննարկմանը միջնորդություն ներկայացրած պաշտոնատար անձը կամ նրա ներկայացուցիչը մասնակցում է դատարանի պահանջով կամ միջնորդություն ներկայացրած պաշտոնատար անձի նախաձեռնությամբ: Միջնորդությունը պետք է քննարկվի, և որոշում կայացվի այն ստացվելուց հետո՝ 12 ժամվա ընթացքում:

Դատավորի պահանջով նրան են ներկայացվում նաև օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների իրականացման անհրաժեշտությունը հիմնավորող այլ նյութեր՝ բացառությամբ այն դեպքերի, երբ կա պետական կամ ծառայողական գաղտնիքի խախտման վտանգ կամ, երբ դրանով կարող են բացահայտվել օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների հաստիքային գաղտնի

աշխատակիցները և այդ մարմինների հետ գաղտնի հիմունքներով համագործակցող անձինք, համապատասխան տեղեկությունների ստացման աղբյուրները և դրանց ստացման եղանակները: Օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն իրականացնելու հիմքերի բավարար լինելն ստուգելու նպատակով դատավորը կարող է համապատասխան պաշտոնատար անձից պահանջել բացատրություններ և լրացուցիչ նյութեր:

Հարցի քննարկման արդյունքներով դատարանը որոշում է կայացնում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումն իրականացնելու թույլտվություն տալու կամ միջնորդությունը մերժելու մասին՝ նշելով բավարարման կամ մերժման հիմքերը: Համապատասխան նյութերը դատարանը վերադարձնում է օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմնին:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 289-րդ հոդվածի համաձայն՝ քննչական գործողություններ և օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ կատարելու, ինչպես նաև դատավարական հարկադրանքի միջոցներ կիրառելու մասին դատական որոշումների բողոքարկումը և ստուգումը կատարվում են օրենսգրքի 287-րդ և 288-րդ հոդվածներով, որոնց համաձայն՝ նշված դատական ակտերի բողոքարկման և բերված բողոքների քննությանը մասնակցելու լիազորությունը վերապահված է դատախազին:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 290-րդ հոդվածի համաձայն՝ օպերատիվ-հետախուզական գործողություններ իրականացնող մարմինների որոշումների և գործողությունների օրինական և հիմնավոր չլինելու դեմ բողոքները դատարան կարող են ներկայացվել կասկածյալի, մեղադրյալի, պաշտպանի, տուժողի, քրեական դատավարության մասնակիցների, այլ անձանց կողմից, որոնց իրավունքները և օրինական շահերը խախտվել են այդ որոշումներով և գործողություններով, և եթե նրանց բողոքները չեն բավարարվել դատախազի կողմից: Բողոքը կարող է ներկայացվել վարույթն իրականացնող մարմնի գտնվելու վայրի դատարան՝ այն մերժելու մասին տեղեկություն ստանալու կամ, եթե դրա վերաբերյալ պատասխան չի ստացվել, բողոք ներկայացնելուց հետո մեկ ամսվա ժամկետը լրանալու օրվանից՝ մեկ ամսվա ընթացքում: Բողոքը ճանաչելով հիմնավորված՝ դատավորը որոշում է կայացնում անձի իրավունքների և ազատությունների խախտումը վերացնելու՝ վարույթն իրականացնող մարմնի պարտականության մասին: Գտնելով, որ բողոքարկված գործողությունները կատարված են օրենքին համապատասխան, և անձի իրավունքները կամ ազատությունները խախտված չեն, դատարանը որոշում է կայացնում բողոքը մերժելու մասին: Դատավորի որոշման պատճենն ուղարկվում է դիմողին և վարույթն իրականացնող մարմնին:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 2011 թվականի փետրվարի 24-ի թիվ ԼԴ/0008/11/10 որոշման մեջ իրավական դիրքորոշում է ձևավորել այն մասին, որ «(...) օրենքով նախատեսված դեպքերում դատարանը լիազորված է քննել և լուծել քննիչի որոշումների և գործողությունների դեմ բողոքները, սակայն դատական պաշտպանության իրավունքի ծագման համար անհրաժեշտ է, որպեսզի բավարարվի օրենքով սահմանված «...եթե նրանց բողոքները չեն բավարարվել դատախազի կողմից» պայմանը: Ընդ որում, նշված որոշումների և գործողությունների դեմ բողոքները կարող են ներկայացվել դատարան, եթե

տեղեկություն է ստացվել դատախազի կողմից բողոքը մերժելու մասին, կամ եթե դրա վերաբերյալ պատասխան չի ստացվել»:

Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է նաև, որ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 290-րդ հոդվածը, սահմանելով հետաքննության մարմնի աշխատակցի, քննիչի, դատախազի, օպերատիվ-հետախուզական գործողություններ իրականացնող մարմինների որոշումների և գործողությունների դատական բողոքարկման կարգը, ի թիվս դատարան դիմելու այլ պայմանների, իրավաչափորեն ներառում է նաև իրավունքների պաշտպանության արտադատական միջոցն սպառելու պայման: Մինչդատական վարույթն իրականացնող մարմինների որոշումների և գործողությունների օրինականությունը վիճարկելու տվյալ կարգը՝ որպես ՀՀ Սահմանադրության 18-րդ հոդվածով երաշխավորված իրավունքի իրացման միջոց, հստակ սահմանված է օրենքով, որևէ բացառություն չի նախատեսում և նպատակ է հետապնդում քրեական դատավարության մասնակիցների և շահագրգիռ այլ անձանց համար առավել արդյունավետ ձևով ապահովել դատական պաշտպանության իրավունքի անխափան իրականացումը:

Որպես մինչդատական վարույթի նկատմամբ հետագա դատական վերահսկողության կառուցակարգի գործադրման նախապայման՝ դատախազական հսկողության սահմանումը պայմանավորված է անձի իրավունքների և ազատությունների անօրինական կամ անհամաչափ սահմանափակումները հնարավորինս կարճ ժամանակահատվածում և արդյունավետ վերացնելու օրենսդրի կամքով: Բացի այդ, մինչդատական վարույթի օրինականության երաշխավորմանն ուղղված հսկողական և վերահսկողական տվյալ միջոցների զուգակցումը հետապնդում է մեկ այլ իրավաչափ նպատակ. անձանց շահերի քրեաիրավական պաշտպանությունն իրականացնելով արտադատական կառուցակարգի գործադրմամբ՝ հնարավորինս սահմանափակել դատական գործիքակազմի ներգրավումը և զերծ մնալ ավելորդ հանրային-իրավական միջոցների վատնումից:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանի արտահայտած իրավական դիրքորոշումներից ուղղակիորեն հետևում է, որ իրավունքների պաշտպանության արտադատական միջոցը սպառելու որոշումը հավասարապես վերաբերելի է նաև օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների գործողությունների բողոքարկման կարգին:

Նշված իրավակարգավորումներից հետևում է, որ մի կողմից դատախազին վերապահված են օպերատիվ-հետախուզական գործունեության օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնելու, օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ կատարելու մասին դատական ակտերի բողոքարկման, բերված բողոքների քննությանը մասնակցելու, օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների որոշումների կամ գործողությունների դեմ բերված բողոքները քննարկելու լիազորություն, սակայն նշված լիազորությունների իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվության ստացման /իրազեկվածություն դատարան ներկայացված միջնորդությունների և դրանց քննարկման արդյունքում կայացված դատական ակտերի վերաբերյալ/, քննարկման, հայտնաբերված խախտումների արձանագրման, դրանք թույլ տված անձանց նկատմամբ պատասխանատվության միջոցների կիրառումն ապահովելու, խախտումները վերացնելու

հստակ կառուցակարգեր, բողոքների քննության արդյունքում ընդունվող որոշումների շրջանակ նախատեսված չէ:

Օպերատիվ-հետախուզական գործունեության նկատմամբ հսկողության ոլորտում դատախազի ամբողջական, մանրամասն կանոնակարգված լիազորությունների բացակայությունը, հսկողության առարկայի սահմանների անհստակությունը հանգեցնում են նշված ոլորտում դատախազական հսկողության միասնական համակարգի, դատախազության գործունեության գնահատման հստակ չափանիշների բացակայության:

Թեև գերատեսչական նորմատիվ ակտերի ընդունմամբ հնարավոր է լինում իրավիճակային, ժամանակավոր լուծումներ տալ օպերատիվ-հետախուզական գործունեության օրինականության նկատմամբ դատախազական հսկողության ոլորտում առկա բացերին, այդուամենայնիվ, կարծում ենք, որ բարձրացված խնդիրների համակողմանի լուծման համար անհրաժեշտ են օպերատիվ-հետախուզական գործունեության և դրա օրինականության նկատմամբ դատախազական հսկողության առանձնահատկությունների խորը ուսումնասիրության վրա հիմնված օրենսդրական փոփոխություններ, որոնցով կհստակեցվեն տվյալ ոլորտում հսկողության առարկան, դրա սահմանները, խնդիրներն ու նպատակները, դատախազի լիազորությունները:

Այժմ տվյալները ներկայացնենք ըստ նախաքննական մարմինների.

«Քննչական կոմիտե

2019թ. ընթացքում «Քննչական կոմիտեի կողմից քննվել է 33.126 քրեական գործ (2018թ.՝ 25823): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը աճել է 7303-ով կամ 28.3%-ով:

2019թ. քննված 33126 քրեական գործից 4769-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2018թ.՝ 2563), որը 2206-ով կամ 86.1%-ով ավել է, քան 2018 թվականին, իսկ 28357-ը վարույթ է ընդունվել 2018թ. ընթացքում (2017թ.՝ 23.260), որը 5097-ով կամ 21.9%-ով ավելի է, քան 2018 թվականին:

2019թ. վարույթ ընդունված 28.357 քրեական գործից 19.593-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակաշրջանում (2018թ.՝ 17.370), որոնցից 5418-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2018թ.՝ 5942), 13171-ը՝ հետաքննության մարմինների (2018թ.՝ 10212), իսկ 1004-ը՝ դատախազների կողմից (2018թ.՝ 1216):

2019թ. ավարտվել է 12749 քրեական գործի վարույթ (2018թ.՝ 9433), որոնցից 3066-ը 3959 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 2593 քրեական գործ 3437 անձի վերաբերյալ), 57-ը բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 71), 9626-ը կարճվել է (2018թ.՝ 6769), այդ թվում՝ 3525-ը՝ արդարացնող (2018թ.՝ 2752), իսկ 6101-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2018թ.՝ 4017):

2019թ. ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 1701 քրեական գործ (2018թ.՝ 946), 3252 քրեական գործ միացվել է (2018թ.՝ 2408), քրեական գործ հարուցելու մասին 9 որոշում վերացվել է դատախազների կողմից (2018թ.՝ 15):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 10845 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2018թ.՝ 7995), որոնցից 8945-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2018թ.՝ 6360), 1853-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու (2018թ.՝ 1566), իսկ 47-ը՝ այլ հիմքերով (2018թ.՝ 69):

2019թ. վերջին անավարտ է մնացել 4570 քրեական գործ (2018թ.՝ 5026), որը 456-ով կամ 9.1%-ով պակաս է, քան 2018 թվականին:

2019թ. ձերբակալվել է 711 անձ, նախորդ տարվա 735-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը նվազել է 24-ով կամ 3.3%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 260 անձ՝ 2018թ. 290-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալումից ազատված անձանց թիվը նվազել է 30-ով կամ 10.3%-ով:

2019թ. ՀՀ քննչական կոմիտեում քննված քրեական գործերով ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 891 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 789-ը կամ 88.6%-ը, մերժվել՝ 102-ը կամ 11.4%-ը: 148 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 665 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 604-ը կամ 90.8%-ը, մերժվել՝ 61-ը կամ 9.2%-ը: 151 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2018թ. համեմատ, 2019թ. կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը 226-ով կամ 34.0%-ով աճել է:

2019թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերը նվազել են 3-ով կամ 2.0%-ով:

2019թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 58.7%-ը (2018թ.՝ 55.7%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 17.3%-ը (2018թ.՝ 20.6%)՝ մինչև 4 ամիս, 9.7%-ը (2018թ.՝ 12.0%)՝ մինչև 6 ամիս, 11.3%-ը (2018թ.՝ 10.0%)՝ մինչև 1 տարի, 3.0%-ը (2018թ.՝ 1.7%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2019թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 897 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 4.470.482.823 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 4.758.700.805), որոնցից պետությանը՝ 1.226.055.360 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 1.077.553.700), իրավաբանական անձանց՝ 1.614.571.832 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 2.278.579.946), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 1.629.855.631 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 1.402.567.159):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 1.614.702.782 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2018թ.՝ 951.899.780), որից պետությանը պատճառված վնաս՝ 363.125.645 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 537.396.596), իրավաբանական անձանց՝ 932.220.709 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 104.599.081), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 319.356.428 ՀՀ դրամի չափով (2018թ.՝ 309.904.103):

2019թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 1.104.321.424 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 660.363.326), որից պետությանը՝ 818.503.939 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 454.449.666), իրավաբանական անձանց՝ 83.173.830 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 108.119.640), ֆիզիկական անձանց՝ 202.643.655 ՀՀ դրամի վնաս (2018թ.՝ 97.794.020):

Նյութերի նախապատրաստման և նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 802.972.951 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2018թ.՝ 521.647.834), որից պետությանը պատճառված վնաս՝ 681.581.376 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 395.620.594), իրավաբանական անձանց՝ 29.396.155 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 73.102.640), ֆիզիկական անձանց՝ 91.995.420 ՀՀ դրամի չափով (2018թ.՝ 52.924.600):

2019թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 3606 խուզարկության միջնորդություն (2018թ.՝ 3303), որոնցից 3466-ը՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 140-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 3606 միջնորդությունից բավարարվել է 3410-ը կամ 94.6%-ը (2018թ.՝ 3133 կամ 94.9%), իսկ մերժվել է 196-ը կամ 5.4%-ը (2018թ.՝ 170 կամ 5.1%):

ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն

2019թ. ընթացքում ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության կողմից քննվել է 713 քրեական գործ (2018թ.՝ 780): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը նվազել է 67-ով կամ 8.6%-ով:

2019թ. քննված 713 քրեական գործից 133-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2018թ.՝ 106), իսկ 580-ը վարույթ է ընդունվել 2019թ. ընթացքում (2018թ.՝ 674):

2019թ. վարույթ ընդունված 580 քրեական գործից 304-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակահատվածում (2018թ.՝ 412), որոնցից 290-ը՝ նախաքննության մարմինների (2018թ.՝ 382), իսկ 14-ը՝ դատախազների կողմից (2018թ.՝ 30) :

2019թ. ավարտվել է 349 քրեական գործի վարույթ (2018թ.՝ 363), որոնցից 84-ը 141 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 89 քրեական գործ 161 անձի վերաբերյալ), 265-ը կարճվել է (2018թ.՝ 274), որոնցից 243-ը՝ արդարացնող (2018թ.՝ 251), իսկ 22-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2018թ.՝ 23):

2019թ. ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության կողմից ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 105 քրեական գործ (2018թ.՝ 91), 83 քրեական գործ միացվել է (2018թ.՝ 134):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 69 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2018թ.՝ 59), որոնցից 54-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2018թ.՝ 50), 15-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու հիմքով (2018թ.՝ 9):

2019թ. վերջին անավարտ է մնացել 107 քրեական գործ (2018թ.՝ 133), որը 26-ով կամ 19.5%-ով պակաս է, քան 2018 թվականին:

2019թ. ձերբակալվել է 32 անձ, նախորդ տարվա 72-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը նվազել է 40-ով կամ 55.6%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 14 անձ՝ 2018թ. 51-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալումից ազատված անձանց թիվը նվազել է 37-ով կամ 72.5%-ով:

2019թ. ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննվող քրեական գործերով ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 32 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 27-ը կամ 84.4%-ը, մերժվել՝ 5-ը կամ 15.6%-ը: 10 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 62 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 59-ը կամ 95.2%-ը, մերժվել՝ 3-ը կամ 4.8%-ը: 27 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2018 թվականի համեմատ, 2019 թվականին կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը նվազել է 30-ով կամ 48.4%-ով:

2019թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերը նվազել են 17-ով կամ 63.0%-ով:

2019թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 61.4%-ը (2018թ.՝ 66.8%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 20.5%-ը (2018թ.՝ 21.3%)՝ մինչև 4 ամիս, 7.5%-ը (2018թ.՝ 8.3%)՝ մինչև 6 ամիս, 9.2%-ը (2018թ.՝ 3.0%)՝ մինչև 1 տարի, 1.4%-ը (2018թ.՝ 0.6%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2019թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 23 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 23.680.206.400 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 733.629.300), որից պետությանը՝ 3.414.627.700 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 451.629.300), իրավաբանական անձանց՝ 20.214.069.100 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 164.689.000), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 51.509.600 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 117.454.000):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 1.090.989.900 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2018թ.՝ 219.456.500), որից պետությանը պատճառված վնաս՝ 1.082.769.200 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 24.450.000), իրավաբանական անձանց՝ 6.495.000 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 163.954.700), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 1.725.700 ՀՀ դրամի չափով (2018թ.՝ 31.051.800):

2019թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 131.957.300 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 32.684.800), որից պետությանը՝ 128.857.300 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 32.684.800), իրավաբանական անձանց՝ 100.000 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 0), ֆիզիկական անձանց՝ 3.000.000 ՀՀ դրամի վնաս (2018թ.՝ 0), որն ամբողջությամբ վերականգնվել է (2018թ.՝ 32.676.800):

2019թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 342 խուզարկության միջնորդություն (2018թ.՝ 534), որոնցից 334-ը (2018թ.՝ 480)՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 8-ը (2018թ.՝ 54)՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 342 միջնորդությունից բավարարվել է 334-ը կամ 97.7%-ը (2018թ.՝ 528 կամ 98. 9%), իսկ մերժվել է 8-ը կամ 2.3%-ը:

ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ քննչական վարչություն

2019թ. ընթացքում ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ քննչական վարչության կողմից քննվել է 830 քրեական գործ (2018թ.՝ 715): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվն աճել է 115-ով կամ 16.1%-ով:

2019թ. քննված 830 քրեական գործից 304-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2018թ.՝ 257), որը 47-ով կամ 18.3%-ով ավել է, քան 2018 թվականին, իսկ 526-ը վարույթ է ընդունվել 2018թ. ընթացքում (2017թ.՝ 458), որը 68-ով կամ 14.8%-ով ավելի է, քան 2018 թվականին:

2019թ. վարույթ ընդունված 526 քրեական գործից 428-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակահատվածում (2018թ.՝ 387), որոնցից 88-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2018թ.՝ 87), 337-ը՝ հետաքննության մարմինների (2018թ.՝ 284), իսկ 3-ը՝ դատախազների կողմից (2018թ.՝ 16):

2019թ. ավարտվել է 243 քրեական գործի վարույթ (2018թ.՝ 211), որոնցից 55-ը 66 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 31 քրեական գործ 34 անձի վերաբերյալ), իսկ 188-ը կարճվել է (2018թ.՝ 180), այդ թվում՝ 170-ը՝ արդարացնող (2018թ.՝ 163), իսկ 18-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2018թ.՝ 17):

2019թ. ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 35 քրեական գործ (2018թ.՝ 18), իսկ 48 քրեական գործ միացվել է (2018թ.՝ 44):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 202 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2018թ.՝ 138), որոնցից 149-ը (2018թ.՝ 94)՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու, 36-ը (2018թ.՝ 44)՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու, իսկ 17-ը (2018թ.՝ 0)՝ այլ հիմքերով:

2019թ. վերջին անավարտ է մնացել 302 քրեական գործ (2018թ.՝ 304), որը 2-ով կամ 0.7%-ով պակաս է, քան 2018 թվականին:

2019թ. ձերբակալվել է 42 անձ, նախորդ տարվա 23-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը աճել է 19-ով կամ 82.6%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 9 անձ՝ 2018թ. 0-ի դիմաց:

2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 45 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 39-ը կամ 86.7%-ը, մերժվել՝ 6-ը կամ 13.3%-ը: 7 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 25 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 23-ը կամ 92.0%-ը, մերժվել՝ 2-ը կամ 8.0%-ը: 7 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2018 թվականի համեմատ, 2019 թվականին կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը աճել է 20-ով կամ 80.0%-ով: 2019թ. , ինչպես 2018թ. -ին, 7 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

2019թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 9.5%-ը (2018թ.՝ 20.4%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 15.2%-ը (2018թ.՝ 13.2%)՝ մինչև 4 ամիս, 20.2%-ը (2018թ.՝ 20.4%)՝ մինչև 6 ամիս, 25.9%-ը (2018թ.՝ 27.5%)՝ մինչև 1 տարի, 29.2%-ը (2018թ.՝ 18.5%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2019թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 55 քրեական գործով պետությանը պատճառվել է 479.693.686 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 6.831.325.635):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 15. 000. 000 ՀՀ դրամի չափով (2018թ.՝ 0) պետությանը պատճառված վնաս:

2019թ. ընթացքում բացահայտված հանցագործությունների դեպքերով պետությանը պատճառված ընդհանուր վնասը կազմել է 15.872.895.049 ՀՀ դրամ (2018թ.՝ 19.059.578.008) ՀՀ դրամ, որից վերականգնվել է 5.778.433.064 (2018թ.՝ 8.544.256.013):

2019թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 142 խուզարկության միջնորդություն (2018թ.՝ 217), որոնցից 133-ը (2018թ.՝ 192)՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 9-ը (2018թ.՝ 25)՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված բոլոր միջնորդությունը բավարարվել են (2018թ.՝ 213 կամ 98.2%):

ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտ

2019թ. ընթացքում ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտի կողմից քննվել է 499 քրեական գործ (2018թ.՝ 366): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը աճել է 133-ով կամ 36.3%-ով:

2019թ. քննված 499 քրեական գործից 88-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2018թ.՝ 58), որը 30-ով կամ 51.7%-ով ավել է, քան 2018 թվականին, իսկ 411-ը վարույթ է ընդունվել 2019թ. ընթացքում (2018թ.՝ 308), որը 103-ով կամ 33.4%-ով ավելի է, քան 2018 թվականին:

2019թ. վարույթ ընդունված 411 քրեական գործից 360-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակահատվածում (2018թ.՝ 269), որոնցից 357-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2018թ.՝ 269), իսկ 3-ը՝ դատախազների կողմից (2018թ.՝ 0):

2019թ. ավարտվել է 112 քրեական գործի վարույթ (2018թ.՝ 114), որոնցից 86-ը 155 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 74 քրեական գործ 141 անձի վերաբերյալ), 1-ը՝ բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ ուղարկվել է դատարան (2018թ.՝ 3), իսկ 25-ը կարճվել է (2018թ.՝ 37), այդ թվում՝ 14-ը՝ արդարացնող (2018թ.՝ 17), 11-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2018թ.՝ 20):

2019թ. ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 158 քրեական գործ (2018թ.՝ 90), իսկ 25 քրեական գործ միացվել է (2018թ.՝ 29):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 47 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2018թ.՝ 45), որոնցից 24-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2018թ.՝ 19), 22-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու (2018թ.՝ 25), իսկ 1-ը՝ այլ հիմքերով (2018թ.՝ 1):

2019թ. վերջին անավարտ է մնացել 157 քրեական գործ (2018թ.՝ 88), որը 69-ով կամ 78.4%-ով ավելի է, քան 2018 թվականին:

2019թ. ձերբակալվել է 150 անձ՝ նախորդ տարվա 189-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը նվազել է 39-ով կամ 20.6%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 42 անձ (2018թ.՝ 0):

2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 124 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 113-ը կամ 91.1%-ը, մերժվել է 11-ը կամ 8.9%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 15-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2018թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 118 միջնորդություն, որոնք բոլորն էլ բավարարվել են: Ներկայացված միջնորդություններից 26-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2018թ. համեմատ, 2019թ. կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների թիվը աճել է 6-ով կամ 5.1%-ով:

2019թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերը նվազել են 11-ով կամ 42.3%-ով:

2019թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 52.7%-ը (2018թ.՝ 53.2%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 19.6%-ը (2018թ.՝ 27.4%)՝ մինչև 4 ամիս, 8.9%-ը (2018թ.՝ 9.7%)՝ մինչև 6 ամիս, 16.1%-ը (2018թ.՝ 5.3%)՝ մինչև 1 տարի, 2.7%-ը (2018թ.՝ 4.4%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2019թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 86 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 122.627.263 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2018թ.՝ 10.087.277.455), որից պետությանը՝ 969.000 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 4.237.666.071), իրավաբանական անձանց՝ 120.644.000 ՀՀ դրամի (2018թ.՝ 5.797.299.212), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 1.014.263 ՀՀ դրամի վնաս (2018թ.՝ 52.312.172):

Նախաքննության ընթացքում ամբողջությամբ վերականգնվել է պետությանը պատճառված 969.000 ՀՀ դրամի չափով վնասը (2018թ.՝ 4.374.479.886):

2019թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը պատճառվել է 179.500.000 ՀՀ դրամի գույքային վնաս, որն ամբողջությամբ վերականգնվել է:

2019թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 211 խուզարկության միջնորդություն (2018թ.՝ 442), որոնցից 193-ը՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 18-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Բոլոր միջնորդությունները բավարարվել են (2018թ.՝ 100%):